

**T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı**

**48-66 AYLIK ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANAN “SOSYAL
KONUM GELİŞTİRME PROGRAMI”NIN ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**Nurcan KUNT EROL
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR**

Burdur, 2017

**T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı**

**48-66 AYLIK ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANAN “SOSYAL
KONUM GELİŞTİRME PROGRAMI”NIN ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**Nurcan KUNT EROL
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR**

Burdur, 2017

ONAY FORMU

MAKÛ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 02.03.2017 tarih ve tarih ve 2017 -175/16 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 24.03.2017 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Nurcan KUNT EROL'un **48-66 AYLIK ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANAN "SOSYAL KONUM GELİŞTİRME PROGRAMI" NIN ETKİSİNİN İNCELENMESİ** konulu tez çalışması İlköğretim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE : Doç Dr. Perihan ÜNÜVAR
(Tez Danışmanı)

ÜYE : Doç.Dr. Özlem TAGAY

ÜYE : Yrd.Doç.Dr. Kamile ÖZER
AYTEKİN

Perihan Ünüvar
Özlem Tagay

Kamile Özer

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

[] Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

24./03./2017

Nurcan KUNT EROL

İmza

48-66 Aylık Çocuklar İçin Hazırlanan “Sosyal Konum Geliştirme Programı” nın Etkisinin İncelenmesi

(Yüksek Lisans Tezi)

Nurcan KUNT EROL

ÖZ

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde akranları tarafından “dışlanan veya reddedilen” çocukların sosyal konumlarının geliştirilmesinde Sosyal Konum Geliştirme Programı’nın etkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu; Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Anaokulunda eğitim gören 48-66 aylık 22 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda hazırlanan Sosyal Konumu Geliştirme Programı (SGP) çalışma grubunda 4 hafta boyunca uygulanmıştır. Çocukların sosyal konumlarını ve arkadaşlarını sevmesevmeme nedenlerini belirlemek için Fotoğraflı Sosyometri Formu kullanılmıştır. Veri toplama işlemi ön test, son test ve son test 2 olmak üzere 3 defa tekrarlanmıştır. Araştırma sonunda “dışlanan” veya “reddedilen” konumda olan çocukların SGP uygulandıktan sonra konumlarının iyileştiği görülmüştür. Bununla birlikte “dışlanan” ve “reddedilen” konumda olan çocukların anne ve babalarının eğitim seviyesinin düşük olduğu, büyük bir bölümünün erkek çocuklar olduğu ve kardeşinin olmadığı sonucu bulunmuştur. Çocukların arkadaşlarını sevmeme ve sevmeme nedenleri incelendiğinde en çok oyun arkadaşı olmalarından dolayı sevdiği ve en çok fiziksel zarar verme gibi olumsuz davranışlardan dolayı arkadaşlarını sevmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Konum, Okul Öncesi Dönem, Sosyometri

Sayfa Adedi : 116

Danışman : Doç. Dr. Perihan Ünüvar

Investigation of the Effect of "Social Status Improvement Program" Prepared for 48-66

Monthly Children

(Master Thesis)

Nurcan KUNT EROL

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the impact of the Social Status Improvement Program in the development of the social status of children who are "excluded or rejected" by their peers in the preschool period. The study group of the study have 22 children aged between 48-66 months are educated in Mehmet Akif Ersoy University Kindergarten. The Social Status Development Program (SGP), which was prepared in line with the aim of the employee, was implemented in the working group for 4 weeks. A photographic sociometry form was used to determine the social status of children and the reasons for not liking or liking their friends. The data collection process was repeated 3 times, as pre-test, post-test and post-test 2. At the end of the study, children who were "excluded" or "rejected" were seen to have improved their positions after the implementation of SSDP. However, it has been found that the education level of the parents of the children who are "excluded" and "rejected" is low, and that most of them are boys and not their siblings. When children's reasons for not loving and liking their friends are examined, they have reached the conclusion that they are most disliked because of their favorite friends and because of negative behaviors such as physical harm.

Key Words: Social Status, Pre-School Period , Sociometry

Page Number : 116

Supervisor : Assoc. Dr. Perihan Ünüvar

TEŞEKKÜR

Bu araştırma sürecinde bana destek olan danışmanım Sayın Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR'a, bu uzun süreçte sürekli yanımda olan eşim Osman EROL'a ve sabırla bekleyen canım kızım Zeynep Bilge'ne sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	4
1.2.1. Alt problemler	4
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Okul öncesi eğitim.....	7
2.1.1.1. Okul öncesi eğitimin amaç ve ilkeleri	8
2.1.2. Sosyal konum	9
2.1.3. Sosyal konumun sınıflandırılması	10
2.1.3.1. Popüler çocuk	11
2.1.3.2. Dışlanan çocuk.....	12
2.1.3.3. Reddedilen çocuk.....	12
2.1.3.4. Tartışmalı çocuk	13

2.1.3.5. Ortalama çocuk.....	14
2.1.4. Sosyal konumu etkileyen faktörler.....	14
2.1.5. Sosyal konumun belirlenmesi.....	15
2.1.5.1. Sosyometri.....	15
2.1.5.2. Sosyometri tekniği türleri.....	15
2.1.5.2.1. Akran seçimine dayanan sosyometrik teknik.....	15
2.1.5.2.2. Derecelendirmeye dayanan sosyometrik teknik.....	16
2.1.6. Sosyal konum ve akran ilişkileri.....	16
2.1.6.1. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerinin önemi.....	16
2.1.6.2. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerini etkileyen unsurlar.....	16
2.1.6.2.1. Bireysel farklılıklar.....	17
2.1.6.2.2. Aile.....	17
2.1.6.2.3. Kültürel farklılıklar.....	17
2.1.6.2.4. Oyun.....	18
2.1.6.2.5. Okul ortamı.....	18
2.1.6.3. Akran ilişki türleri.....	18
2.1.6.3.1. Akran tarafından kabul edilme.....	18
2.1.6.3.2. Akran tarafından reddedilme.....	18
2.1.6.4. Akran ilişkilerine dair kuramlar ve yaklaşımlar.....	19
2.1.6.4.1. Helen L. Koch.....	19
2.1.6.4.2. George Herbert Mead.....	19
2.1.6.4.3. Harry Stack Sullivan (Kişiler arası ilişkiler kuramı).....	19
2.1.6.4.4. Jean Piaget (Bilişsel gelişim kuramı).....	20
2.1.6.4.5. Lev S. Vygotsky (Sosyo kültürel gelişim kuramı).....	20
2.1.6.4.6. Urie Bronfenbrenner (Ekolojik sistem kuramı).....	20
2.1.6.4.7. James Youniss Yaklaşımı.....	21
2.1.6.4.8. William Corsaro (Yorumsal kuram).....	21

2.1.6.4.9. Zihin kuramı.....	22
2.1.6.4.10. Sosyal bilgi süreci modeli	22
2.1.6.4.11. Grup sosyalleşme kuramı.....	23
2.1.6.4.12. Çocuk ve çevre yordayıcı modeller	23
2.2. İlgili Araştırmalar.....	24
2.2.1. Okul öncesi dönemde sosyal konum ile ilgili yapılan bazı yurtiçi çalışmalar ...	24
2.2.2. Okul öncesi dönemde sosyal konum ile ilgili yapılan bazı yurtdışı çalışmalar .	26
BÖLÜM III	29
YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Modeli	29
3.2. Çalışma Grubu	29
3.3. Veri Toplama Araçları	30
3.3.1. Kişisel bilgi formu.....	30
3.3.2. Fotoğraflı sosyometri formu.....	30
3.3.3. SGP uygulama çizelgesi	31
3.4. Verilerin Toplanması	31
3.5. Denel İşlem Basamakları	31
3.5.1. Ön testlerin uygulanması.....	31
3.5.2. Sosyal konum geliştirme programının hazırlanması	32
3.5.3. Sosyal konum geliştirme programının uygulanması	38
3.5.3.1. Uygulama süresince yapılan etkinlikler.....	38
3.5.4. Son testlerin uygulanması.....	59
3.6. Verilerin Analizi.....	59
BÖLÜM IV	60
BULGULAR VE YORUM	60
4.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Genel Sosyal Konum Dağılımları Nasıldır?	60

4.2. SGP “Dışlanan” ve “Reddedilen” Çocukların Sosyal Konumlarını Etkilemekte midir?	61
BÖLÜM V.....	65
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	65
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	65
5.2. Öneriler	67
KAYNAKLAR.....	69
EK-1	80
EK-2	81
EK-3	85
EK-4	86
EK-5	101
ÖZGEÇMİŞ	102

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma Deseni	29
Tablo 2. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler.....	30
Tablo 3. Sevilme Nedenleri.....	33
Tablo 4. Sevilme Nedenleri.....	34
Tablo 5. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Genel Sosyal Konumları	60
Tablo 6. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Konumlarına Göre Genel Özellikleri	61
Tablo 7. SGP1.Uygulamaya İlişkin Ön Test-Son Test Puanları ve Sosyal Konum Dağılımı .	62
Tablo 8. SGP2.Uygulamaya İlişkin Ön Test-Son Test Puanları ve Sosyal Konum Dağılımı .	63
Tablo 9. 18'in Sevilme ve Sevilme Puanlarına İlişkin Sonuçlar	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yardımlaşmak Mutlu Eder etkinliğine ilişkin fotoğraf.....	39
Şekil 2. Uyku Hikayem etkinliğine ilişkin fotoğraf	46
Şekil 3. Turuncu Tokalaşma etkinliğine ilişkin fotoğraf.....	49

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi eğitimin başlaması ile çocuk, bağımsız olarak iletişime geçebileceği ilk sosyal çevresini oluşturmaya başlar. Sadece ailesinden oluşan sosyal çevresine artık öğretmen ve akranları da dahil olmuştur. Temel amaçlarından biri çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek olan okul öncesi dönem tam anlamıyla sosyal gelişimin birinci basamağını oluşturur. Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklar grup içinde hareket etme, sıra bekleme, paylaşma, dinleme, başkalarının hakkına saygı duyma, sorumluluk alma gibi sosyal becerileri kazanmaya başlarlar (Gülay, 2010). Bu sosyal becerilerin kazandırılmasında oyun özellikle de akranlar ile oynanan oyun etkilidir. Çocuklar, toplu yaşam için gerekli kuralları ve işbirliği alışkanlığını arkadaşlarıyla oynayarak öğrenirler. Oyunla birlikte sosyalleşen “ben” ve “diğerleri” kavramlarını anlayan çocuklar vermeyi de almayı da öğrenirler. Böylelikle çocuklar, çevresinde neyin doğru neyin yanlış algılandığını görür ve tüm bu kurallara uymanın zorunluluğunu da oyun ortamında anlayabilirler (Yavuzer, 1998).

Akran ilişkileri ve oyun birbiriyle ilintilidir. Çocuğun bireysel özellikleri; oyundaki becerilerini ve dolaylı olarak da akran ilişkilerini etkiler. Akran ilişkileri ve oyun; paralel gelişim gösteren, birbirini bütünleyen ve okul öncesi dönemi şekillendiren iki esas unsurdur (Ogelman ve Sarıkaya, 2014). Çocukların akranlarıyla ilişkileri gelişimlerini etkileyen unsurlardan biridir. Çocukların akranları ile yaşadıkları ilişkinin olumlu yönde olması onların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimine yardımcı olarak yaşamdaki başarılarını desteklerken; akran ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar, akademik başarılarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Gülay, 2010). Akranlarıyla etkileşimlerini başarılı bir şekilde sürdüren çocuklar genellikle çatışma durumlarını daha iyi yönetebilmektedirler. Sosyal ilişkilerinde ve güven sağlamada da akran etkileşimleri büyük rol oynar. Akran ilişkilerinde başarılı olan çocukların özgüvenleri gelişir ve bu çocuklar başkalarına güvenmeyi öğrenirler. Bunun yanında

olumsuz akran ilişkileri ise öfke, saldırganlık, içe kapanıklık gibi davranış problemlerine sebep olur. Hatta akranları tarafından reddedilen çocuklarda ileriki yaşlarda saldırganlık, suça meyil, madde kullanımı gibi olumsuz davranışlara yönelme ve eğitim yaşantılarında başarısızlık görülebilmektedir (Metin, Şenol ve Yumuş, 2015).

Akran ilişkileri; akran kabulü, reddedilme ve akran şiddetine (zorbalık) maruz kalma şeklinde farklılık göstermektedir. Akran kabulü; çocuğun akranları tarafından sevilme ve sevilme derecesi ile ortaya çıkan bir durumdur (Ladd, Kochenderfer ve Coleman, 1997). Akran kabulü, gelişimde öz benlik derecesini arttıran koruyucu bir faktördür (Hay, 2006; Patterson, 2003). Akranları tarafından kabul gören çocuklar, daha az davranış problemi gösterirler, reddedilen konumundaki çocuklara göre daha fazla arkadaşına sahiptirler, etkinliklerde diğer çocuklar tarafından çoğunlukla tercih edilirler ve akranları tarafından sevilirler (Bradley, 2001; Diesendruck ve Ben-Eliyahu, 2006). Akranları tarafından kabul edilen çocuklar, okul etkinliklerine dahil olmada daha istekli ve uyumludurlar yakın arkadaşlıklar kurabilirler ve okulu severler (Ladd ve Burgess, 2001). Reddedilme durumu, akranlar tarafından sevilme ya da sevilme düzeyinin az olmasıdır (Farmer, 2000). Akran reddi sosyal memnuniyetsizlik, yalnızlık, akran ilişkilerinden kaçınma, çekingenlik, kaygı, uyum problemleri, sınıf katılımlarında azalma, akademik başarısızlık gibi sonuçlara neden olabilmektedir (Buhs, Ladd ve Herald, 2006; Ladd ve Burgess, 2001; Ladd ve diğerleri, 1997). Akranları tarafından reddedilen çocuklarda zorbalık, saldırganlık gibi birçok davranış problemleri görülebilmekte, akranları tarafından dışlanmakta ve pek sevilmemektedirler (Denham ve Holt, 1993; Kapçı ve Çorbacı, 2003). Okul öncesi dönemdeki akran kabul ve reddinin etkileri, daha ileriki yıllarda da etkisini göstermektedir (Ladd ve Burgess, 2001). Yaşamın ilk yıllarında akranları tarafından reddedilen çocuklarda, daha ileriki eğitim yaşantılarında okulu bırakma, akademik başarısızlık gibi sorunlar görülebilmektedir (Beyazkürk, Anlık ve Dinçer, 2007; Hay, 2006; Ladd ve Burgess, 2001). Çocuğun akranları arasındaki ilişkileri daha ileriki yıllarda ortaya çıkabilecek sorunları da önlemek açısından önemlidir.

Çocuğun sosyal konumunu belirlemek için, içinde buldukları grup tarafından kabul edilme düzeylerine bakılır. Sosyal konum; sosyal kabul, akran kabulü, sosyal statü, akran konumu gibi ifadelerle de adlandırılmakta; sosyal red ve sosyal

popülarite olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Bu iki boyut çocuğun kişisel ve fiziksel gelişiminde etkili rol oynayabilmektedir. Örneğin, sosyal konumu düşük olan bir çocukta; okulu sevmeme, okul başarısında düşüklük, asosyal davranışlar ve hatta sonraki yaşlarda ruhsal bazı sorunlar görülebilir (Gifford-Smith ve Brownell, 2003). Akranları tarafından kabul edilen çocukların ise başarılı, dikkatli, sabırlı ve daha iyi iletişim becerilerine sahip olduğu görülmüştür (Cillesen ve Mayeux, 2004). Akranlar içindeki kişilerarası ilişkilerin derecesini, yaşanan problemleri, kişinin sosyal çevre içinde nasıl algılandığını ve akranlar arasındaki sosyal kabulü ortaya çıkarmak için sosyometri tekniği kullanılır (Ogelman, 2014). Sosyometri, grup üyelerinin birbirlerini özel bir kriter (kiminle oyun oynamayı seversin ya da sevmezsin gibi) doğrultusunda değerlendirmeleri ile gerçekleşir. Böylece grubun sosyal yapısına ilişkin bilgi sahibi olunur (Ogelman ve Çabuk, 2013).

Çocuğun akran grubu içindeki kabul edilme ve sevilme derecesini sosyal konum belirler (Gülay, 2009). Akran grubu içindeki sosyal statü; sosyometrik statü, sosyal kabul, akran kabulü, akran statüsü gibi kavramlarla adlandırılmaktadır. Çocuğun akran grubu içindeki sosyal statüsü ve sosyal kabul durumu, sosyometrik statü olarak adlandırılır. Sosyal kabul ise, sosyal popülarite (çocuğun akranları tarafından sevilmesi) ve sosyal red (akranları tarafından sevilmemesi) olarak iki farklı boyutta karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal popülarite ve sosyal red, çocukların sosyal konumlarını gösterir ve akran ilişkilerinin değerlendirilmesinde bu durumdan yararlanılır (Beyazkürk ve diğerleri, 2007; Gifford-Smith ve Brownell, 2003). Hartup (1989), çocuğun sosyal ilişkilerinde gördüğü sosyal beğeni derecesine “popülerlik” derken; statü ya da sosyal konumun popülerliği içine alan genel kavramlar olduğunu belirtmiştir.

Akranları tarafından kabul edilme ya da reddedilme akran ilişkilerinin başlamasıyla ortaya çıkar. Akranlar tarafından kabul, dahil olduğu grup tarafından genel olarak sevilme demektir (Lindsey, 2002). Akran kabulü, çocuğun akran grubu tarafından sevilme ya da sevilme derecesiyle belirlenir. Çocuğun sosyal konumunu, akranları tarafından kabul düzeyi belirler (Choi ve Kim, 2003; Farmer, 2000; Slaughter, Dennis ve Pritchard, 2002). Çocukların olumlu sosyal veya saldırgan davranışlarının, akranların onları oyun arkadaşı olarak tercih etmelerinde etken olduğunu göstermektedir (Gleason, Gower, Hohmann ve Gleason, 2005). Hartup (1989) 'a

göre sosyal, işbirliğini seven, empatik, kaygı düzeyi düşük, zeki, arkadaş canlısı ve akademik yönden daha başarılı çocuklar; akranları tarafından kabul gören çocuklardır. Akran kabulü ya da reddi, çocuğun okula uyumunu ve akademik başarısını kısa süreli de olsa etkiler. Akranları tarafından kabul görüp sevilen çocuklar; okula daha çabuk uyum sağlar, okuldaki faaliyetlere katılmakta isteklidir ve bu çocukların akademik başarıları daha yüksektir. Akranları tarafından reddedilen çocuklar ise okula gelmek istemezler, çekingen, dikkatleri dağınıktır ve bu çocukların akademik olarak başarıları daha düşüktür (Ladd ve diğerleri, 1997).

Akran kabulünün veya reddinin uzun süreli etkileri kişilik gelişimi ve psikolojik sağlık üzerinde görülür. Akran kabulü, bireyin “öz” lük değerini arttırmaktadır. Kabul gören çocukların sosyal becerileri gelişmiştir, empati becerisi ve işbirliği istekleri yüksektir. Akranları tarafından reddedilen çocuklar ise diğer çocuklarla etkileşime girme fırsatını kaçırdıkları için sosyal beceri kazanmakta yetersiz kalırlar. Bu çocuklar ilerleyen yıllarda madde bağımlılığı, depresyon ve suça meyil gibi problemlerle karşılaşabilirler (Coie ve Hubbard, 1994; Ladd ve Burgess, 2001; Ladd ve diğerleri, 1997; Polenski, 2001; Smith, Cowie ve Blades, 2005). Hartup (1989), akranları tarafından reddedilen çocukların sosyal ilişkiler kurmakta zayıf olduğunu ve bu çocukların genel olarak mutsuz olduklarını belirtmiştir. Çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimine katkı sağlaması ve sosyal becerilerini geliştirmesi, akademik başarılarında da etkili olması sebebiyle okul öncesi yıllardan itibaren sosyal konum özelliklerinin bilinmesi önemlidir. Özellikle olumsuz sosyal konumların, ileriki yıllarda çocuklar üzerindeki etkileri dikkate alındığında, erken dönemde sosyal konumlara müdahale edilmesinin önemi açıktır. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi dönem çocukların sosyal konumlarının belirlenmesine ve geliştirilmesine çalışılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemini; “48-66 aylık çocuklar için hazırlanan “Sosyal Konum Geliştirme Programı”nın etkisi nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2.1. Alt problemler. Bu çalışmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Okul öncesi dönem çocuklarının akranları tarafından belirlenen sosyal konum özellikleri nelerdir?

2. Sosyal konum geliştirme programı “ dışlanan” veya “reddedilen” çocukların sosyal konumlarını etkilemekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde akranları tarafından “dışlanan veya reddedilen” çocukların sosyal konumlarının geliştirilmesinde Sosyal Konum Geliştirme Programı'nın etkisini incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal konumlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda tespit edilen “dışlanan” ve “reddedilen” sosyal konumunda olan çocukların sosyal konumlarının iyileştirilmesi açısından önemlidir. Sosyal konum çocuğun akranları tarafından belirlenmektedir. Bunun için de olumlu ve olumsuz akran ilişkileri bu tespiti doğrudan etki etmektedir. Okul öncesi dönemde çocuğun akranları ile sağlıklı iletişim kuramaması sosyal kabulünü zorlaştırmaktadır. Alan yazın incelendiğinde, içinde bulunduğu grupta “dışlanan” ve “reddedilen” konumuna sahip çocukların ileriki yaşlarda konumlarında iyileşme söz konusu olmadığında çeşitli davranış problemleri geliştirdikleri görülmektedir. Çocukların sosyal konumlarının öğretmen tarafından belirlenip, iyileştirilmesi, “dışlanan” ve “reddedilen” sosyal konumundaki çocuklara ileride daha nitelikli bir sosyal yaşam sunabilecektir. Bununla birlikte akran ilişkilerindeki akran kabulünü artıracak olumlu davranışlar, çocuktaki kaygıyı azaltarak benlik kavramına olumlu katkılar sağlayacaktır. Ayrıca erken dönemde yapılacak müdahalelerle çocukların, akademik başarılarının önündeki engellerden biri de ortadan kalkacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Anaokulu' nda 48-66 aylık grupta 2015-2016 yıllarında okula devam eden 22 öğrenci ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyometri: Bütün eğitimi süresince çocuğun sosyal çevre içinde yaşadığı problemleri, sosyal kabulünü ve nasıl algılandığını, sosyal konumlar arasındaki ilişkileri ve grup süreçlerinin konumlarla ilişkilerini tespit etmek için kullanılan bireyi tanıma tekniğidir (Doll, Murphy ve Song, 2003).

Akran: Yaş olarak denk olan kişi, sosyal durum bakımından birbirine eşit olanlardan her biridir (Türk Dil Kurumu, 2015).

Akran İlişkileri: Çocukların sınıfta diğer çocuklar ile sosyal ve duygusal yönden birbirlerini destekleyici, samimi ve ilgi içeren ilişkilerini ifade etmektedir (Pittman ve Richmond, 2008).

Sosyal Konum: Çocuğun dahil olduğu grup tarafından sevilip sevilme derecesini belirleyen pozisyonudur (Demir, 2006).

Sosyal Tercih: Olumlu ve olumsuz değerlendirmeler arasındaki göreceli tercihi ölçme durumudur. (Kosir ve Pejack, 2005).

Popüler Çocuk: Dahil olduğu sosyal grup tarafından tanınan ve sevilen çocuktur (Yavuzer,1998).

Dışlanan Çocuk: Akranları arasında az sevilen, az arkadaşı olan veya yalnız olan, çekingen olarak adlandırılan çocuklardır (Gifford-Smith ve Brownell, 2003).

Reddedilen Çocuk: Akran grubunda genellikle sevilmemesine rağmen çok az çocuk tarafından sevilen çocuklardır (Dodge, Lansford, Burks, Bates, Pettit, Fontaine ve Price, 2003).

Tartışmalı Çocuk: Hem sevilmeyen hem de bazı çocukların en iyi arkadaşı olabilen, onlar tarafından çok sevilabilen çocuklardır (Braza ve diğerleri, 2007).

Ortalama Çocuk: Akranları tarafından seçilirken sevilme ve sevilme açısından ortalama puanlar alan çocuklardır (Berndt, 1997).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde yapılan araştırmayla ilgili kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.1. Okul öncesi eğitim. Eğitim çocuğun doğumundan itibaren ailede başlayan, gerek sosyal çevrede gerekse okul içinde yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde istendik davranış değiştirme ya da oluşturma hedeflenir ve hedeflenen İstendik davranışların birey tarafından kendi yaşantısı yoluyla meydana getirilmesi gerekir. Birçok toplumda çocuğun doğumundan itibaren ilk yıllarında edindiği eğitim ailenin görevi olarak görülmektedir. Gelişen teknoloji ile yenilikler nedeniyle çocuğun eğitiminde aile yetersiz kalmaktadır. Eğitimin sağlıklı bir şekilde tamamlanması için okul gibi örgütlü bir kurum tarafından destek alınması zorunluluğu doğmuştur. Bu zorunlu durum karşısında “Okul öncesi Eğitim” ya da “Erken Çocukluk Eğitimi” kavramları ortaya çıkmıştır (Baykan ve Turla, 1994; Senemoğlu, 2005). Okul öncesi eğitim ve erken çocukluk eğitimi ile ilgili olarak alan yazın incelendiğinde farklı tanımlara rastlanmaktadır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

1993'te Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği 14. Milli Eğitim şurasında okul öncesi eğitimin tanımı şöyledir (MEB, 1993):

“0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen, onları toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan temel eğitim bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir.”

Aral, Kandır ve Yaşar (2002)'a göre okul öncesi eğitim; çocuğun doğduğu günden temel eğitimin başladığı güne kadar geçen süreyi kapsayan, çocukların yetişkinlik dönemi için önemli rol oynayan, sosyal-duygusal, zihinsel, bedensel, psikomotor, ve dil gelişimlerinin önemli ölçüde büyük bölümünün tamamlandığı, şekillendiği, aile ve kurumlarda verilen eğitim sürecidir.

Zembat (1992)'a göre okul öncesi eğitim; çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri doğrultusunda tutarlı bir şekilde fiziksel, duygusal, dil, zihinsel ve sosyal açıdan gelişmelerini sağlayıcı, yaratıcı yönlerinin ortaya çıktığı, olumlu kişiliğin temellerinin atıldığı, ailelerin ve eğitimcilerin etkin olduğu sistemli bir eğitimidir (Yüce, 2015).

2.1.1.1. Okul öncesi eğitimin amaç ve ilkeleri. Okul öncesi eğitimin amaç ve ilkeleri şu şekildedir:

1. Okul öncesi eğitim çocuğun bireysel farklılık ve gereksinimlerine uygun olmalıdır.
2. Okul öncesi eğitim çocuğun motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, öz bakım becerilerini kazandırarak onu ilkokula hazırlamalıdır.
3. Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocukların gelişim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.
4. Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanında çevrenin ve okulun olanakları da dikkate alınmalıdır.
5. Eğitim sürecinde çocuğun hazırbulunuşluğundan başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak sağlanmalıdır.
6. Çocukların Türkçeyi doğru şekilde kullanmalarına gereken önem verilmelidir.
7. Okul öncesi eğitimi çocukların iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, sevgi, saygı, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir.
8. Okul öncesi eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlayarak; ona öz denetim kazandırmalıdır.
9. Okul öncesi eğitimde oyun en uygun öğrenme yöntemidir ve bütün etkinlikler oyun temelli düzenlenmelidir.
10. Çocuklarla iletişim kurarken onların kişiliğine zarar verici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.
11. Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenirken yetişkin, onlara rehber ve güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.
12. Çocukların kendi duygularını ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.

13. Çocukların yaratıcılıkları, eleştirel düşünme becerileri ve iletişim kurma becerileri geliştirilmelidir.
14. Okul öncesi eğitim programları hazırlanırken aile ve içinde bulunulan çevrenin özellikleri dikkate alınmalıdır.
15. Okul öncesi eğitim sürecine çocuğun ve ailenin etkin katılımı sağlanmalıdır.
16. Okul öncesi eğitim süreçlerine rehberlik hizmetleri dahil olmalıdır.
17. Okul öncesi eğitimi programı ve çocuğun gelişimi düzenli olarak değerlendirilmelidir.
18. Değerlendirme sonuçları programın, öğretmenin ve çocukların geliştirilmesi amacıyla etkin olarak kullanılmalıdır (MEB, 2013).

Okul öncesi eğitimin evrensel olarak kabul edilen toplumsal, eğitici ve gelişimsel amaçları şu şekilde kategorize edilmiştir (Oktay, 2005):

1. Okul öncesi eğitimin toplumsal amacı; çalışan kadınların çocuklarının bakım ihtiyacını karşılayıp gelişimleri doğrultusunda eğitim vermektir.
2. Okul öncesi eğitimin eğitici amacı ise; çocuğun duyu organlarını geliştirmek ve çevreye olan (renge, sese, estetiğe) duyarlılığını arttırmaktır.
3. Okul öncesi eğitimin gelişimsel amaçları ise çocuğun doğal gelişimini temel alarak, gelişimle ilgili tecrübelerine önem vermektir.

2.1.2. Sosyal konum. Sosyal konum çocukların içinde buldukları akran grubu içinde arkadaşları tarafından ne kadar sevilip sevilmediğini ifade etmektedir. Akran kabulü, akran statüsü, sosyal kabul terimleri de sosyal konumun yerine kullanılmaktadır. Bir çocuğun akran grubu içerisinde ne kadar sevildiği ya da sevilmediği ile oluşan pozisyona sosyal konum denir (Berndt, 1997; Gülay, 2008).

Sosyal konumun tespit edilmesine, çocukların akran grubu içindeki kabul edilme düzeyleri esas alınmaktadır (Barth ve Archibald, 2003; Beyazkürk, Anlıak ve Dinçer, 2007; Dunn, Dunn ve Bayduza, 2007; Gifford-Smith ve Brownell, 2003). Sosyal konum, sosyometrik ölçümler doğrultusunda elde edilen veriler sonucunda belirlenir (Howes ve Tonyan, 1999). Hartup (1989) çocuğun akran grubundaki sosyal beğeni derecesini popülerlik olarak tanımlamaktadır. Sosyal statü ya da sosyal konum kavramlarının ise popülerliği içeren genel bir kavram olduğunu belirtmektedir (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002). Diesendruck ve Ben-Eliyahu (2006)' ya göre sosyal konumları akranları tarafından değerlendirilen sevilmeyen (reddedilen) ve

sevilen (popüler) çocukların, ileriki yaşamlarında suç işleme, uyum problemleriyle karşılaşma olasılıkları değişim göstermektedir.

Son zamanda yapılan çalışmalar, çocukların sosyal konumların anaokulundan ilk ve orta öğretime hatta yaşamının diğer dönemlerine aktarıldığını ortaya koymaktadır. “Popüler” çocuklar, “reddedilen” çocuklarla kıyaslandığında sorunlara daha etkili çözüm buldukları, diğer kişilerin görüşlerine saygılı ve duyarlı oldukları tespit edilmiştir (Gülay, 2008).

2.1.3. Sosyal konumun sınıflandırılması. Sosyal konum, çocukların akranları ile aralarındaki sosyal, duygusal ve davranışsal uyumlarını etkilemektedir (Sandstrom, Cillessen ve Eisenhower, 2003). Okul öncesi dönemde çocuklarının sosyal konumlarının belirlenmesi, ileriki yıllarda kişinin sosyal uyumunun belirlenmesinde etkili olması beklenmektedir.

Sosyal konumları düşük olan çocuklar (dışlanan ve reddedilenler) diğer çocukların etkileşime girmeyi istemedikleri kişilerdir ve farklı sosyal davranış örneklerine sahiptirler. Reddedilen çocuklar, saldırgan ve zarar verici çocuklar olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında dışlanan çocuklar reddedilen çocuklardan daha yüksek puanlar alırlar ve çoğunlukla ortalama konuma sahip çocuklarla aynı düzeyde puanla değerlendirilirler. Dışlanan çocuklar, reddedilenlere göre daha çekingen ve akran gruplarına girme becerileri daha zayıf olabilmektedir. Dışlanan çocuklarda saldırganlık ve yıkıcı davranışlar reddedilen çocuklara göre daha az görülmektedir. Popüler ve ortalama konumdaki çocuklara göre bir akran grubuna uyum sağlamaları daha zordur ve daha çok zaman almaktadır. Reddedilen çocukların dışlanan çocuklara oranla daha çok yalnızlık hissine ve depresif bir ruh haline sahip oldukları bilinmektedir. Reddedilme konumunun dışlanma konumuna göre daha değişken ve dışlanma konumun daha kalıcı, sürekli olduğu görülmektedir (Bradley, 2001). Reddedilen çocuklar girdikleri yeni ortamda akranları tarafından kabul görememe riskini taşırlar. Dışlanan ve reddedilen çocukların akran ilişkilerinde yaşadıkları sosyal doyumsuzluk derecelerinde farklılık vardır. Reddedilen çocuklar gelecek yaşamlarında insan ilişkilerine yönelik daha ciddi uyum problemleri ile karşılaşma eğilimindedirler (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002). Çocukların akranları tarafından sevilip-sevilmeme durumuna göre belirlenen farklı sosyal konumları

vardır. Bunlar; “popüler”, “dışlanan”, “reddedilen”, “tartışmalı”, “ortalama” çocuk şeklindedir.

2.1.3.1. Popüler çocuk. Popüler çocuklar akranları tarafından yapılan sevilen-sevilmeyen derecelendirmesinde büyük çoğunluk tarafından sevilen, çok az sayıda sevilmeyen puanına sahip çocuklardır (Gifford- Smith ve Brownell, 2003). Popüler konuma sahip çocuklar kişiler arası iletişim becerilerinin yüksek olduğu ve çok düşük düzeyde de olsa saldırganlık gösterebilen, liderlik becerileri ön planda olan, yardımlaşma gibi sosyal davranışlara sahip ve buldukları ortama çabuk uyum gösterebilen niteliktedirler. (Braza ve diğerleri, 2007; Cillesen ve Rose, 2005; Patterson-Mallin, 2003; Slaughter ve diğerleri, 2002). Popüler çocukların iletişime açık, mutlu, dikkatli, iyi birer dinleyici, kişiler arası iletişimde özgüvenleri yüksek düzeydedirler (Santrock, 2004).

Popüler çocuklar, diğer sosyal konuma sahip çocuklara göre daha kolay arkadaş edinirler ve daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler (Zettergren, 2005). Espirili ve kibardırlar (Howes ve Tonyan, 1999). Yapılan araştırmalar ile okul öncesi dönemden ergenlik dönemine hatta yaşamın diğer dönemlerine kadar akranları tarafından kabul gören popüler çocukların; saygın ve sosyal oldukları belirlenmiştir (Lease, Musgrove ve Axelrod, 2002). Yetişkinlik döneminde sosyal uyumun belirlenmesinde, popülerlik veya reddedilme önemli rol oynamaktadır. Popüler konuma sahip olma, daha sonraki yıllarda ortaya konan sosyal uyumu yakın ilişkiler kurma becerileri ile ilişkili bulunmuştur (Braza ve diğerleri, 2007). Popüler konuma sahip olmayı etkileyen etkenler, fiziksel çekicilik, etnik köken, ilgiler, zeka, erken fiziksel olgunlaşmadır (Smith ve diğerleri, 2005). Popüler konum kavramı içerisinde, sosyometrik popülerlik ve algılanan popülerlik kavramları yer almaktadır: Sosyometrik popülerliğin algılanan popülerlikten arasında farklı olduğu belirtilmiştir (Cillesen ve Mayeux, 2004). Sosyometrik popülerlik, bir gruptaki çocuklara en çok ve en az sevdiği arkadaşlarının adlarının sorularak sosyal tercihi gösteren ölçek üzerinde aldığı çeşitli puanları ifade eder. Sosyometrik popüler olan çocuklar, algılanan popülerlikteki çocuklara göre daha kibar, güvenilir, işbirlikçi ve sosyaldırlar. Algılanan popülerlikte ise grup içinde yer alan en çok ve en az popüler olan kişiler belirlenir. Popüler olarak algılanan çocuklar atletik, kibar fakat baskın,

fiziksel ve işitsel saldırgan ve kibirli olarak algılandıkları saptanmıştır. Popüler olarak algılanan bir çocuk sosyometrik olarak popüler olmayabilir (Gülay, 2010).

2.1.3.2. Dışlanan çocuk. Dışlanan konumundaki çocuklar, genellikle yalnız ya da az arkadaşı olan ve arkadaşları tarafından en çok sevilen olarak pek seçilmeyen çocuklardır (Gifford-Smith ve Brownell, 2003; Kochenderfer ve Ladd, 1997; Santrock, 2004). Bu konuma sahip çocuklar genellikle sosyal yeterlik açısından düşük düzeyde ve çekingendirler. Akranları ile yakın etkileşimde bulunamazlar (Doll ve diğerleri, 2003; Gifford-Smith, Brownell, 2003; Smith, ve diğerleri, 2005; Patterson - Mallin, 2003; Walker, 2009). Dışlanan çocuklar akranları daha az sosyal, konuşkan, yardımsever olarak algılanırlar ve mutsuzdurlar (Erwin, 1993). Dışlanan çocukların birçoğunun aşırı korumacı anne-baba tutumu ile yetiştikleri belirlenmiştir. Bu durum çocuğun kişiler arası iletişim becerilerini geliştirme fırsatı bulamamasına ve sosyal çekingenlik yaşamasına neden olmuştur (Smith ve diğerleri, 2005).

Dışlanan çocukların, reddedilen konuma sahip çocuklara oranla sosyal gelişim açısından daha az risk altında olduğu belirtilmektedir. Bu gruptaki çocukların zaman içerisinde sosyal statülerinde değişme gözlenebileceği düşünülmektedir. Bu gruptaki çocukların dışlanma konumunun devam etmesi durumunda, akranlarıyla etkileşime geçememeleri ve sosyal gelişim fırsatı bulamamaları nedeniyle zamanla saldırganlık gibi davranış problemleri oluşabilmektedir (Braza ve diğerleri, 2007). Dışlanan konumdaki çocukların, kendilerini kişisel, zihinsel ve duygusal açıdan yetersiz hissetmeleri nedeniyle sosyal ilişki kurmakta yetersizlik duygusu, güvensizlik ve yalnızlık hissi, depresyon ve çekinik davranış özellikleri gibi problemler yaşadıkları bilinmektedir (Ladd, 2006).

2.1.3.3. Reddedilen çocuk. Reddedilen çocuklar çoğunlukla seilmeyen çocuklardır. Çok az çocuk tarafından tercih edilirler (Gifford- Smith ve Brownell, 2003; Santrock, 2004). Olumsuz davranışlar sergileme durumu ile olumsuz sosyal konuma sahip olma durumu arasında ilişki vardır. Reddedilen çocuklar, saldırgan zarar verici ve özensiz tavırlar sergileyebilmektedirler (Erwin, 1993; Slaughter ve diğerleri, 2002). İletişim problemleri yaşamaktadırlar. (Diesendruck ve Ben- Eliyahu, 2006).

Reddedilen konuma sahip çocuklar, dışlanan çocukların aksine akranlarına karşı daha çok saldırgan davranışlar sergilerler. Reddedilen konumundaki çocukların

büyük bir bölümünün saldırgan olabildiği belirlenmiştir (Margolin, 2001). Saldırgan davranışlar sergilemeyen ama yine de reddedilen konuma sahip olan çocukların kişisel özelliklerine bakıldığında, düşük düzeyde sosyal etkileşim, çekingenlik, düşük akademik performans, düşük özgüven, fiziksel zayıflık, sosyal kaygı, güvensizlik, düşük sosyal yeterlik gibi özellikler görülmektedir (Margolin, 2001). Reddedilen çocuklar, saldırgan olup akranlarına zorbalık yapabilmektedirler. Genelde tek bir arkadaşına sahiptirler ve onun dışında sosyal iletişime geçmezler (Kochenderfer ve Ladd, 1997). Akranlar tarafından reddedilme, kişiler arası etkileşim sonucunda gerçekleşen, çocuk ve akran grubu arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre olumsuz ilişkiler, sosyal becerilerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Reddedilen çocuklar arkadaşları tarafından dışlandıkları için yalnızlık hissi yaşamaktadırlar. Çocukların akranları ile yaşadığı olumsuz ilişkiler bütün hayatlarını olumsuz etkileyebilmektedir. (Dunn ve diğerleri, 2007). Reddedilen çocuklar, diğer statüye sahip çocuklara göre işbirlikli oyun ve sosyal etkileşim yerine, tartışmak ve kavga etmekle zamanlarını geçirirler ve popüler olmayan çocuklardan oluşan gruplarda etkileşime girmeye çalışırlar. Dışlanan çocuklarla karşılaştırıldığında reddedilen çocuklarda daha ciddi davranış problemleri mevcuttur ve bu çocukların ileriki yıllarda suç işleme, okulu bırakma, saldırgan davranışlar gösterebilme olasılıkları fazladır. Reddedilen çocukların hepsi, saldırgan değildir bazılarının utangaç oldukları için sosyal iletişim becerisi düşük olabilmektedir (Santrock, 2004).

2.1.3.4. Tartışmalı çocuk. Tartışmalı konuma sahip çocuklar, bazı çocukların en iyi arkadaşıdır. Çocuklardan bazıları tarafından çok sevilen, bazıları tarafından da sevilmeyen çocuklardır (Gifford-Smith ve Brownell, 2003; Santrock,2004). Bazı araştırmacılar tartışmalı çocukları, hem yüksek düzeyde sosyalliğe hem de saldırganlığa sahip olan çocuklar olarak tanımlanmaktadır (Braza ve diğerleri, 2007). Liderlik ve işbirlikçi davranışlarının yanında saldırgan, zarar verici davranışları da gösterirler. Cinsiyet farklılıkları gruba giriş davranışlarını etkiler. Kızlar, erkeklere oranla gruba girerken daha az zarar verici yaklaşım göstermektedirler fakat sosyal statü değerlendirildiğinde erkeklere göre daha çok reddedilmeyle karşılaşmaktadırlar (Patterson-Mallin, 2003; Walker, 2009).

Tartışmalı konumundaki çocuklar hem reddedilen hem de popüler çocukların karakteristik özelliklerini taşırlar. Popüler çocuklar gibi olumlu etkileşimleri yüksek düzeydedir ve lider olarak algılanırlar; ortalama sosyal konuma sahip çocuklar sosyal olmakla birlikte reddedilen çocuklar gibi saldırgan (özellikle erkekler), ve ukala (özellikle kızlar) olarak algılanmaktadırlar. Tartışmalı çocukların bilişsel becerileri, reddedilen akranlarına göre daha iyi düzeydedir. Reddedilen çocuklarla karşılaştırıldığında gelişimsel açıdan olumsuzluk yaşama riskleri daha azdır (Gifford-Smith ve Brownell, 2003).

Tartışmalı ve dışlanan çocukların statüleri zaman içinde değişme göstermektedir. Tartışmalı konumdaki çocukların daha saldırgan ve yıkıcı olanlarının ileriki yaşlarda reddedilenler arasına girme olasılıkları daha fazladır (Braza ve diğerleri, 2007).

2.1.3.5. Ortalama çocuk. Sosyal statü değerlendirmesinde ortalama konuma sahip olanlar, akran seçimlerinden sevilme ve sevilme açısından ortalama puanlar almış çocuklardır. (Bendt, 1997). İşbirlikli olarak değerlendirilirler ama popüler çocuklar kadar sosyal becerilere sahip değillerdir ve daha az liderlik becerileri vardır (Patterson-Mallin, 2003). Ortalama statüdeki çocuklar popüler, reddedilen ve dışlanan konumundaki çocukların belli özelliklerini taşımaktadırlar. Bunun içindir ki araştırmalar genellikle popüler, reddedilen, dışlanan çocuklar üzerinde odaklanmaktadır (Bendt, 1997).

2.1.4. Sosyal konumu etkileyen faktörler. Sosyal konuma etkileyen faktörler;

1. Fiziksel özellikler
2. Bireysel davranış şekilleri (saldırganlık, iletişim becerileri, akran grubuna giriş becerileri, yardım amaçlı sosyal davranış, sosyal problem çözme becerileri),
3. Duygusal davranış özellikleri şeklinde sıralanabilir (Gifford-Smith ve Brownell, 2003).

Sözel iletişim kurmada yetersiz olan çocuklar akranları tarafından kabul edilme düzeylerinde problem yaşamaktadırlar. Sosyal iletişim, sosyal becerilerin ve akran ilişkilerinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Chang ve diğerleri, 2005).

Sosyal statüsü yüksek düzey olan çocuklar, sosyal statü düzeyi düşük olan çocuklara göre problem çözümede ve akranlarına karşı kibar davranma açısından daha yetersiz olabilmektedirler. Bu çocuklarda, düşük kendilik değeri, özgüven de görülebilmektedir. Dışlanma ile akran reddi söz konusu olduğunda sosyal öğrenme deneyimi yaşayamayan çocukların kişiler arası problemleri artmaktadır. Örneğin korkulu-kaygılı olmak çocukların akran zorbalığı ile karşılaşma olasılıklarını artabilmektedir (Ladd, 2006).

2.1.5. Sosyal konumun belirlenmesi. Sosyal konum ve sosyal statü kavramları birbirlerinin yerine kullanılmakla birlikte çocukların kendi akran grubu içerisinde diğer çocuklar tarafından ne kadar sevildiğini ya da sevilmediğini ifade eder. Sosyal konum belirlenirken çocukların dahil oldukları akran grubu içindeki kabul düzeyleri esas alınmaktadır (Barth ve Archibald, 2003; Beyazkürk ve diğerleri, 2007; Cillesen ve Rose, 2005; Dunn ve diğerleri, 2007; Gifford-Smith ve Brownell, 2003). Sosyal konum ya da sosyal statünün belirlenmesinde sosyometrik ölçümlerden elde edilen veriler kullanılır (Howes ve Tonyan, 1999).

2.1.5.1. Sosyometri. Sosyometri, eğitimin tüm kademelerinde kişinin sosyal kabul düzeyini, akranları tarafından nasıl değerlendirildiğini, yaşadıkları problemleri ve sosyal konumlar arasındaki ilişkilerini tespit etmek için kullanılan bir değerlendirme türüdür.

2.1.5.2. Sosyometri tekniği türleri. Sosyometri farklı teknikler kullanılmaktadır. Bu tekniklerden ikisi aşağıda açıklanmıştır.

2.1.5.2.1. Akran seçimine dayanan sosyometrik teknik. Coie ve Dodge (1983) tarafından geliştirilen akran seçimine dayalı sosyometrik teknik grup üyelerinin en sevdikleri ve en sevmedikleri akranlarını seçmeleri yöntemine dayanır. Sevilen akranlar sosyal kabulü, sevilmeyenler ise reddedilmeyi ortaya koyar. Bu seçim sonucunda sosyal etki (en sevilen + en sevilmeyen) ve sosyal tercih (en sevilen - en sevilmeyen) puanları elde edilir. Bu puanlara göre popüler (çok sevilen, az sevilmeyen), tartışmalı (çok sevilen ve çok sevilmeyen), dışlanan (az sevilen, az sevilmeyen), reddedilen (az sevilen, çok sevilmeyen) ve aynı oranda sevilen ve sevilmeyen ortalama çocuklar belirlenir. Akran seçimleri yapılırken çeşitli soru türleri kullanılabilir:

1. Doğrudan tercih soruları (en sevdiğin arkadaşının adını söyle). 2. Dolaylı tercih soruları (sevdiğin üç arkadaşının adını söyle). Ölçümler yapılırken çocuklara sözel olarak sorular yöneltilebileceği gibi fotoğraf kullanılarak da tercih etmesi istenebilir. Örneğin kendisinin dışında akran grubu üyelerinin içinde bulunduğu fotoğraflar gösterilerek ‘fotoğraflar içindeki en sevdiğin/ en sevmediğin üç arkadaşını seçip bana verir misin?’ şeklinde soru yöneltiler (Önder,2014).

2.1.5.2.2. Derecelendirmeye dayanan sosyometrik teknik. Bu teknikte akran grubu içerisindeki sosyal kabul düzeyini ortaya koymak için çocuklardan likert tipi bir ölçek üzerinde akranlarını değerlendirmeleri istenir. Değerlendirme çocukların yaşına ve kullanılacak sosyometrik ölçüte göre 3’lü ya da 5’li likert tipi dereceleme ölçekleri üzerinden yapılmaktadır. Gülay ve Önder(2009), Asher, Singleton, Tinsley ve Hymel (1979) tarafından okul öncesi dönem çocukları için geliştirilen bir fotoğraflı sosyometri tekniğini Türkçe’ ye uyarlamıştır (Önder, 2014). Her iki sosyometrik teknikte de akranlar tarafından sevilme ve sevilme değerlendirilmesi yapılmaktadır.

2.1.6. Sosyal konum ve akran ilişkileri.

2.1.6.1. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerinin önemi. Günümüzde okul öncesi eğitim yaygınlaşmakta, eğitime başlama yaşı gittikçe düşmektedir, dolayısıyla çocuklar akran ilişkileriyle daha erken yaşta tanışmaktadırlar. Çocuğun hayatında akran ilişkilerinin kısa ve uzun süreli etkileri olmaktadır. Okul öncesi dönemde olumlu akran ilişkileri geliştiren çocuklar okula kısa sürede uyum sağlayabilmekte ve daha kolay öğrenebilmektedirler. Ayrıca olumlu akran ilişkileri çocukların bilişsel becerilerini, sosyal yeterliliklerini, duygusal düzenlerini desteklemektedir. Bu dönemde yaşanan akran reddinin ise akademik başarısızlığa, saldırganlığa, yalnızlığa, sosyal uyumsuzluğa ve duygusal sorunlara yol açabileceği söylenebilir (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002; Önder, 2005).

2.1.6.2. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerini etkileyen unsurlar. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerini bireysel farklılıklar, aile, kültürel farklılıklar, oyun, okul ortamı gibi faktörler etki edebilmektedir.

2.1.6.2.1. Bireysel farklılıklar. Akran ilişkileri üzerinde önemli etkilere neden olan bazı bireysel farklılıklar vardır ve bunlar her çocuğa göre değişiklik gösterir. Bu bireysel farklılıklardan bazıları; sosyal çekingenlik, utangaçlık, sosyal kaygı, aşırı hareketlilik, mizaç, kendilik kavramı, zihinsel yeterlik, dil, fiziksel çekicilik ve cinsiyettir (Gülay,2010).

2.1.6.2.2. Aile. Aile çocuğun karşılaştığı ilk sosyal çevredir. Anne-babalar çocuklarının sosyal yeterliliklerini ve akran ilişkilerini hem doğrudan hem de çocuk yetiştirme uygulamaları ve oyun davranışları yoluyla dolaylı olarak etkilerler (Ladd ve Pettit, 2002). Ladd, LeSieur ve Profilet (1993)' a göre okul öncesi dönemde küçük çocukların olumlu akran ilişkileri geliştirebilmeleri anne-babaların yardımına bağlıdır. Anne babaları sık sık samimi akran ilişkilerinde bulunan çocuklar daha geniş bir akran çevresine ve daha çok sosyal beceriye sahip olma eğilimindedir. Anne ve babalarıyla etkili iletişim kuran ve anne babalarından sosyal beceriler edinmiş çocukların akran grupları içerisinde kabul düzeyleri yüksek olmaktadır (Kennedy, 1992; Shin, 1996). Bunun yanında olumlu arkadaşlık ilişkileri ile çocuğuna model olan ebeveynlerin, çocuklarının akranları ile daha olumlu iletişim kurdukları tespit edilmiştir (Simkins ve Parke, 2001).

2.1.6.2.3. Kültürel farklılıklar. Kültür çocukların insan ilişkilerini öğrenmelerinde ve yorumlamalarında bir öğretmen görevi görmektedir. Kültürlerarasındaki çalışmalar, akran ilişkilerinin yapısında kültürel farklılıkların olabildiğini göstermektedir; Grup uyumunu vurgulayan kültürlerde, akran ilişkileri batılı bireyselci kültürlerde olduğundan farklıdır. Örneğin Hindistan'da çocuklar genellikle büyük gruplarda oynarlar ve davranışların büyük bir bölümü taklide dayalıdır, uyum içinde gerçekleşir aynı zamanda yakın fiziksel temas içerir. Kuzey Amerikalı okul öncesi çocuklar sessiz olan sınıf arkadaşlarını reddetme içerisinde iken Çinli okul öncesi çocuklar sessiz, kendi başına oyun oynayan çocukları oyunlarına almaya isteklidirler (Chen, Chang, He ve Liu, 2005).

2.1.6.2.4. *Oyun.* Oyun, hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları, kendi deneyimleriyle öğrenme yöntemidir (Yavuzer, 1998). Oyun, çocuğun duyduklarını, gördüklerini denediği ve pekiştirdiği serbest alandır. Bu alanda çocuk oynadığı oyunlarda problem çözmeyi, çatışmalarından kurtulmayı öğrenir. Arkadaşlarıyla oynamak, çocuğa toplu ve işbirliği içerisinde yaşamak için gerekli kuralları öğretir. Oyunla akran ilişkileri bir bütün içinde değerlendirilir. Çocuğun bireysel özellikleri oyun becerilerini ve dolaylı olarak akran ilişkilerini de etkiler. Akranları tarafından sevilme, kabul edilme gibi olumlu yaşantılar geliştiren çocukların oyunlara katılma oranları artacaktır. Oyun ile akran ilişkileri okul öncesi dönemi şekillendiren, paralel gelişim gösteren ve birbirini tamamlayan iki temel unsurdur (Gülây, 2010).

2.1.6.2.5. *Okul ortamı.* Çocuk, tüm gelişimlerine ilişkin temel bilgi beceri, tutum ve alışkanlıkları ailede kazanır. Bunun içindir ki aile, çocuğun bakımı, gelişimi ve eğitiminden sorumlu başlıca kurum olma özelliği taşımaktadır. Okul öncesi eğitim kurumları çocuğu toplumsal yaşama hazırlamada aileyi destekleyen kurum olarak sistem içinde yerini almaktadır (Orçan, 2008). Aile tarafından çocuğa ne denli iyi ve elverişli koşullar sağlamış olursa olsun, çocuğu yaşıtlarıyla birlikte uygun bir ortamda ve uzman eğitimcilerin gözetiminde temel öğrenim olan ilköğretime hazırlamak daha olumlu sonuçlar vermektedir. Okul öncesi eğitim kurumları çocukların oyun ve arkadaş ihtiyacını karşılar. O zamana kadar ailesiyle olan çocuk akranlarıyla daha fazla vakit geçirme ve grup içi etkileşim fırsatı edinir böylece grup içinde hem başkalarının haklarına saygı duymayı, hem de kendi haklarını savunmayı öğrenir. Paylaşma, yardımlaşma, liderlik, işbirliği vb. davranışları kazanmasını sağlar. Çocuğun tüm gelişim alanlarındaki potansiyelini en üst düzeye çıkarır (Yavuzer, 1998).

2.1.6.3. *Akran ilişki türleri.* Akran ilişkileri akranlar tarafından kabul edilme ve reddedilme olmak üzere ikiye ayrılır.

2.1.6.3.1. *Akran tarafından reddedilme.* Akranlar tarafından reddedilme durumu akranlar tarafından sevilme ya da sevilme düzeyinin az olmasıdır (Farmer, 2000). Akranları tarafından reddedilen çocuklar genellikle fiziksel olarak çekici olmayan, özgüven düzeyi düşük, sosyal açıdan yetersiz ve saldırgan çocuklardır.

2.1.6.3.2. Bu çocuklar zamanla akranlarından uzaklaşma, düşük benlik saygısı, özgüven kaybı yaşamaktadırlar. Akranları tarafından kabul edilme ve reddedilme sosyal gelişimdeki olumlu-olumsuz sonuçlar arasında köprü görevini görmektedir. Çocuğun akranları tarafından reddedilmesi çocukta kaygı, arkadaşlık kurmakta güçlük, yalnızlık ve dışlanma gibi ile olumsuz davranış sorunlarına yol açabilmektedir (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009; Hopp, 2004).

2.1.6.4. Akran ilişkilerine dair kuramlar ve yaklaşımlar. Alan yazın incelendiğinde, akran ilişkilerini açıklayan çeşitli kuramların ve yaklaşımların olduğu görülmektedir bu kuram ve yaklaşımlar aşağıda verilmiştir:

2.1.6.4.1. *Helen L. Koch.* Helen Koch 1930'lu yıllarda okul öncesi dönemde akran ilişkilerini inceleyen ilk araştırmacılardan biridir. Koch, gözlem tekniğine dayalı araştırmalarında, sınıf ortamında çocuğun kendisini sosyal grubun bir üyesi olarak algılamasının sınıfa katılım ve oyun davranışlarını olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Bir yandan da akran ilişkilerinin kardeş ilişkilerini doğrudan, anne-baba-çocuk ilişkisini de dolaylı olarak etkilediğini belirtmiştir (Gülay, 2010).

2.1.6.4.2. *George Herbert Mead.* Mead, insan için sosyal varlık olmanın önemini vurgulamıştır. Sosyal varlık olma, sosyal yapıların parçası olmanın ve sosyal gelişimin diğer gelişim alanları üzerindeki etkisiyle meydana çıkmaktadır. Okul öncesi dönemde de çocuğu akranları ve oyunun sosyal yaşama hazırladığını belirtmiş, bu dönemin sosyal gelişim açısından önemini vurgulamıştır. Mead' in, içsel konuşmanın, dil becerilerinin ve sosyal etkileşimlerin bilişsel sembolleri oluşturmasıyla ilgili düşünceleri, Piaget'in ve Vygotsky'nin kuramlarına katkı sağlamıştır (Gülay, 2010).

2.1.6.4.3. *Harry Stack Sullivan (Kişiler arası ilişkiler kuramı).* Sullivan' ın kişiler arası ilişkiler kuramına göre, sağlıklı insan gelişimi, kişinin diğer insanlarla yakınlık kurma yeteneğine dayanır. Okul öncesi dönem, çocukların yakınlık potansiyeline ilk kez sahip oldukları ancak yakın ilişkilerinin karmaşıklaştığı yaşlara henüz ulaşmadığı sosyal gelişimin en önemli safhasıdır (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Kişiler arası ilişkiler kuramında, çocukluk dönemindeki akran ve arkadaşlık ilişkilerine odaklanmıştır. Sullivan ileri yıllardaki akran ilişkilerinin temellerinin okul öncesi dönemde atıldığını belirterek; akran ilişkilerinde akran kabulünü arttıracak

olumlu davranışların çocuktaki kaygıyı azaltacağını ve benlik kavramına olumlu katkılar sağlayacağına dikkat çekmiştir ve okul öncesi dönem ilişkileri çift yönlü süreçlerle belirleneceğini ifade etmiştir.

2.1.6.4.4. *Jean Piaget (Bilişsel gelişim kuramı)*. Piaget'e göre çocuk, sadece dünyanın pasif alıcısı değildir ve bilgiyi kazanmak için aktif bir role sahiptir. Piaget her çocuğun ya da yetişkinin birbirinden farklı özellikleri olduğunu ve bireyin dünyayı anlamasını sağlayan bireysel süreçlerin bu farklılığın nedeni olduğunu savunur (Senemoğlu, 2005).

Piaget akran ilişkilerini, bilişsel ve sosyo-bilişsel açıdan ele almaktadır. Çocuklar arasındaki konuşmalar, oyunlar, bir işle ilgili birlikte çalışmalarını etkileşimlerini biçimlendirmektedir ve taklit bu etkileşimdeki önemli öğelerden biridir, çocuklar akranlarını taklit ederek yeni beceriler ve davranışlar öğrenirler (Gülay, 2010).

2.1.6.4.5. *Lev S. Vygotsky (Sosyo kültürel gelişim kuramı)*. Vygotsky, kültürel ve sosyal yapının öğrenme üzerindeki etkilerinden yola çıkarak keşfetme modelini desteklemiştir. Sosyal yapısal kuramının temeli, sosyal etkileşimde oyunların bilişsel gelişimde rol oynamasıdır. Vygotsky çocuğun kültürel gelişiminin önce sosyal düzeyde, sonra bireysel düzeyde ortaya çıktığını ifade etmektedir (Ergün ve Özşür, 2006).

Vygotsky'nin sosyal yapılandırıcılık kuramında tanımladığı en önemli kavramlardan biri yakınsal gelişim alanı kavramıdır bu alanda, bir öğrencinin kendi başına öğrenebileceği ile kendisinden daha iyi seviyede bulunan bir başka öğrenci veya yetişkinin yardımı ile öğrenebileceği arasındaki farktır (Çakıcı, 2008).

2.1.6.4.6. *Urie Bronfenbrenner (Ekolojik sistem kuramı)*. Ekolojik yaklaşım iki değişken bağlamında değerlendirilebilir; birincisi biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik öğeler, İkincisi ise mikro, mezo, ekzo ve makro sistemlerin etkileşimlerinin nasıl gerçekleştiğinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu kuram gelişimsel, eğitimsel, sosyal problemler açısından çocuklar veya ergenler riske girdiğinde bakılması gereken faktörleri (düşük doğum ağırlığı, yoksulluk, kaba davranan ebeveyn gibi) ayrı ayrı değerlendirmiştir (Beyazyürek, 2009).

Ekolojik sistem kuramına göre zorbalık; kişisel ve kişiler arası değişkenlerin karşılıklı etkileşiminin sonucudur. Ekolojik bağlamlar hem bireysel özellikleri etkilemekte, hem de ondan etkilenmektedir bu özelliklerden bir bölümü, cinsiyet yaş ve etnik köken gibi değişkenlerdir. Diğer bölümü ise depresyon, kaygı ve benlik saygısı gibi daha çok psiko-sosyal değişkenlerdir (Kıpcı, 2004).

2.1.6.4.7. *James Youniss Yaklaşımı*. Youniss, Piaget'ın kuramından yola çıkarak akran ilişkilerinin çocuğun dış dünyadan elde ettiği bilgilerle var olanlar arasında denge sağlamlasında etkili olduğunu belirtmektedir. Sosyal gelişimin yetişkin-çocuk ve çocuk-çocuk arasında gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Yetişkin-çocuk etkileşiminde yetişkin hem sosyal ortamı düzenlemekte hem de çocuk için önemli bir bilgi kaynağı olmaktadır. Çocuk-çocuk etkileşiminde ise işbirliği, karşılıklı olma ve katılıma yönelik bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Youniss, çocukların etkileşimlerle kendi akran kültürlerini oluşturduklarını savunmaktadır. Aynı zamanda akranlar tarafından sevilmenin olumlu sosyal davranışları artıracaklarını ifade ederek, akran ilişkilerinin faydalarına dikkat çekmektedir (Gülay, 2010).

2.1.6.4.8. *William Corsaro (Yorumsal kuram)*. Corsaro çocuğun etkileşimlere yorumlama ve dil becerileri ile katıldığını ifade etmektedir. Kuramda akran ilişkilerinin yapısından daha çok etkisi üzerinde durulmaktadır (Corsaro, 1997). Yorumsal toplumsallaşma, kuramdaki temel ögedir ve üç tip işbirlikçi etkileşim ile gerçekleşir.

1. Çocuk yetişkin dünyasıyla işbirliği içindedir. Bu dünyadan bilgi edinir, yetişkin rehberliğinden yararlanır.
2. Çocuk akran kültürü ile işbirliği içindedir. Bu kültürün hem sahibi hem de parçasıdır.
3. Çocuk yetişkin kültürü ile işbirliği içindedir. Yetişkin kültürünü etkileşim esnasında yeniden yorumlar ve özümser.

2.1.6.4.9. *Zihin kuramı.* Zihin kuramı kavramı, eyleme neden olan niyet, inanç, istek, hayal, duygu gibi zihinsel durumlardan çıkarımlarda bulunmaktadır. İnanç ve istek gibi birbiriyle ilişkili olan zihinsel durum yapılarına dayanılarak oluşturulan bilgiler bütünüdür (Kaysılı, 2013). Küçük çocukların zihinsel hayatı anlamaları ve yaşa bağlı olarak bu anlayıştaki değişimler ele alınmış ve 1980'lerin başlarından itibaren, küçük çocukların zihinsel dünya hakkındaki bilgilerine odaklanan çok sayıda araştırma yürütülmüştür (Lock ve Schneider, 2007).

Akranların davranışlarına ve duygularına karşı ilgili olan, nedenlerini anlayabilen çocukların daha çok sevildiği ve kabul edildiği bilinmektedir. Akranlarının bilişsel durumlarını anlamayan ve bu nedenle de akranları tarafından reddedilen çocuklar, ileriki yıllarda bu becerileri öğrenme ya da geliştirme fırsatlarını da kaybedeceklerdir. Bu doğrultuda engelli çocukların bu becerilerden yoksun oldukları ve sosyal ilişkilerinde önemli sorunlar yaşadıkları bilinmektedir (Gülay, 2010).

2.1.6.4.10. *Sosyal bilgi süreci modeli.* Sosyal bilgi süreci, sosyal ve bilişsel gelişimi ön plana alan bir modeldir. Okul öncesi dönemde çocuklar akranlarıyla etkileşimlerinde sosyal bilgi sürecini yaşayarak öğrenirler. Süreç günlük yaşam ve sosyal ilişkilerdeki bütün davranışlar için geçerlidir. Bu nedenle süreçteki sorunlar, sosyal uyumsuzluğa ve dolayısıyla da akran ilişkileri problemlerine neden olmaktadır (Gülay, 2010). Dodge (1986)'ye göre bu model çocuğun benlik tanımı, değeri, beklentileri, geçmiş deneyimleri ve duygusal durumundan etkilenmektedir (Hortaçsu, 2003).

Sosyal bilgi süreci modelinde, sosyal davranış, sosyal problem çözme stratejileri temelinde açıklanır. Bu stratejiler birbirini takip eden adımlardan oluşmaktadır ve bu adımlar;

1. Sosyal ipuçlarının kodlanması,
2. Sosyal ipuçlarının yorumlanması (nedensel ve niyetsel yüklemeler),
3. Amacın belirlenmesi,
4. Olası tepkilerin belirlenmesi,
5. Bir tepkinin seçilmesi
6. Davranışın sergilenmesidir (Akgün ve Araz, 2010).

2.1.6.4.11. *Grup sosyalleşme kuramı.* Harris (1995)' a göre grup sosyalleşme kuramını iki varsayıma dayanmaktadır. Birincisi çocukların ailede öğrendikleri ile akranlarından öğrendikleri arasında farklılık olması, ikincisi de sosyalleşmenin akranların etkileşimi sırasında gerçekleşmesidir. Akran grupları her yaşta sosyalleşme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir akran grubunun üyesi olmak çocuğun sosyalleşmesine de katkı sağlar ve bir akran grubunda çocuk, grubun beklenti ve değerlerine göre davranışlarını değiştirebilir (Yüce, 2015).

2.1.6.4.12. *Çocuk ve çevre yordayıcı modeller.* Çocuk ve çevre yordayıcı modelde çocuğun sosyal-ilişkisel çevresi (anne-baba-çocuk ilişkisi çocuk ve çocuğun akran ilişkileri) doğrudan ve dolaylı olarak uyumunu etkilemektedir (Ladd, 2006). Çocuk ve çevre yordayıcı modeli, iki modelden oluşmuştur birincisi bozukluk temelli modeldir. Bu model, saldırgan ve çekingen davranışların ve ortaya çıkardıkları bozukluklara ve bu durumun akran ortamındaki etkisine dikkat çekmektedir. Örneğin duygusal ve davranışsal kontrol yetersizliği sonucunda ortaya çıkan saldırgan davranışlarda bulunan çocuk, akran problemleri ile karşılaşabilir. Yine çekingen çocuğun sergileyeceği davranışlar da çocuğun, akranlar tarafından sevilmemesine, reddedilmesine ya da dışlanmasına yol açabilir. İkinci model ise yer değiştirme modelidir, risk faktörü olan saldırganlık ve onun sonucunda oluşan akranlar tarafından reddedilme, zamanla ileriki yıllardaki saldırganlığın temel sebebi haline gelmektedir. Modele göre erken okul yıllarında akranlar tarafından reddedilme ve davranış problemleri yasayan çocuk için, ilköğretim ve sonraki yıllardaki bu uyumsuz davranışlar bu kez saldırganlığın ve reddedilmenin nedenleri olabilmektedir. Çekingen davranış için de erken okul yıllarında içe yönelik davranış sorunları, akranlar tarafından reddedilmenin belirleyicisi iken ilköğretim döneminde sonucudur (Ladd, 2006).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Okul öncesi dönemde sosyal konum ile ilgili yapılan bazı yurtiçi çalışmalar. Okul öncesi dönemde sosyal konuma ilişkin yapılmış yurtiçi çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Ummunel (2007) yaptığı çalışmasında okul öncesi dönem çocuklarda akran kabulünü yordayan mizaç özellikleri, gelişim düzeyi, duygusal-davranışsal sorunlar ve ebeveyn kabul reddi gibi çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu KKTC de 3 Anaokulunda 42-72 ay aralığında ki 158 çocuktan oluşmuştur. Araştırma sonucunda düşük bağlanma puanına sahip olan çocukların yüksek düzeyde akran reddi ve düşük düzeyde akran kabulüne maruz kaldığı görülmüştür. Ayrıca bağlanma düzeyi yüksek çocukların akranları ile daha iyi ilişkiler geliştirdiği ve daha az sosyal red yaşadığı tespit edilmiştir.

Çorbacı- Oruç (2008) araştırmasında okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal yeterlilik alanlarını sosyal konumlarını ve sosyal bilgi işlem süreçlerini, cinsiyet ve anne baba öğrenim düzeyine göre incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Antalya ilindeki 6 yaş grubu 62 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonunda çocukların sosyal konumlarının anne öğrenim düzeyi ve cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gülay (2008) tarafından yapılan çalışmada çocukların sosyal konumlarını anne baba eğitim düzeyi, cinsiyet, anne tutumları gibi değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 461 çocuk, 461 anne ve 26 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda çocukların sosyal konumlarının anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığı, cinsiyete ve anne tutumlarına göre ise anlamlı olarak farklılaşmadığını bulmuştur. Bu sonuç araştırmacı tarafından anne baba eğitim düzeyi arttıkça çocuğun akranları ile daha olumlu iletişim kurduğu ve sosyal konumunun da buna göre daha yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Gülay (2009) tarafından yapılan çalışmada 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenleri ve bu değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde yaşayan, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu 400'tan çocuk oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak, Kişisel Bilgi Formu, Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği, Ladd ve Profile Çocuk Davranış Ölçeği, Resimli Sosyometri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, çocukların

sosyal konumları ile aşırı hareketlilik ve akranlarının şiddetine maruz kalma arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca sosyal konum ile saldırganlık, korkulu-kaygılı olma, dışlanma, başkalarına yardımı amaçlan sosyal davranış ve sosyal olmayan davranış arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Öneren- Şendil (2010) çalışmasında 5-6 yaş çocukların sosyal konumlarının cinsiyetlerinin ve mizaç özelliklerinin sosyal yetkinlik ve davranış sorunlarına olan etkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinde bir okul öncesi eğitim kurumunda eğitim gören 42 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucunda sosyal yetkinlik becerisinin sosyal konuma göre farklılaştığı akranları tarafından daha çok tercih edilen çocukların daha yüksek sosyal yetkinlik becerisine sahip olduğu, dışlanan ya da reddedilen çocukların ise daha yüksek düzeyde kızgınlık ve saldırganlık içeren davranışlar sergilediği bulunmuştur.

Gülay, Seven ve Damar (2010) tarafından yapılan çalışmada kas gelişimi ile akran ilişkileri ve sosyal konum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Denizli ilindeki 5-6 yaş grubu 119 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre fiziksel gelişim ile sosyal gelişim arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Akman, Topçu, Baydemir, Şahin, Şirin ve Arslan (2011) tarafından yapılan araştırmada 6 yaş grubundaki çocukların sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini 6 yaş grubu 156 kız ve 155 erkek çocuktan oluşturulmuştur. Tercih edilen ve edilmeyen çocukların tespiti amacıyla çocukların tamamına sosyometri uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda belirlenen 91 çocuk için sınıf öğretmenlerinden “Sosyal Beceriler Formu”nu doldurmaları istenmiştir. Sonuç olarak, çocukların sosyal beceri puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir değişim göstermezken, oyun arkadaşı olarak tercih edilen ve edilmeyen çocukların sosyal beceri puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir değişim göstermiştir.

Gülay ve Erten (2011) yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocukların akranları tarafından kabul edilme düzeyi ile okulu sevme, okuldan kaçınma işbirlikli katılım ve kendi kendini yönetme gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Denizli ilindeki 5-6 yaş grubu 99 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucunda akranları tarafından kabul edilme düzeyi ile okulu sevme,

kendi kendini yönetme ve işbirlikli katılım değişkenleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuşken; okuldan kaçınma düzeyi arasında ise olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Ogelman (2012) çalışmasında okul öncesi dönem çocukların sosyal konumlarını anne baba eğitim düzeyi, anne baba çalışma durumu, anne baba yaşı, kardeş sayısı ve cinsiyet gibi değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Denizli ilinde okul öncesi eğitimi almakta olan 400 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonucunda çocukların sosyal konumlarının anne baba eğitim düzeyine, anne çalışma durumuna, babanın yaşına, kardeş olup olmamasına ve kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği; ancak baba mesleğine anne yaşına ve cinsiyete farklılık göstermediği bulunmuştur. Buna göre anne baba eğitim düzeyi arttıkça çocukların sosyal konumlarının daha iyi olduğu, kardeşi olmayan çocukların daha fazla sosyal kabul gördüğü gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Çabuk (2013) tarafından yapılan araştırmada anne babaların kabul red değişkenleri ile 5 yaş çocuklarının sosyal konumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Muş il merkezinde okul öncesi eğitimi almış 114 çocuk (54 erkek, 60 kız) ve anne babaları oluşturmaktadır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Resimli Sosyometri ve Ebeveyn (Anne-Baba) Kabul Red Ölçeği (EKRÖ) kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği çocukların anne ve babaları tarafından doldurulmuş, Resimli Sosyometri Ölçeği çocuklara uygulanmıştır. Sonuç olarak 5 yaş çocuklarının sosyal konumları ile ebeveynlerin kabul red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

2.2.2. Okul öncesi dönemde sosyal konum ile ilgili yapılan bazı yurtdışı çalışmalar. Okul öncesi dönemde sosyal konuma ilişkin yapılmış yurtdışı çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Putallaz ve Gottman (1981) tarafından yapılan çocukların akran gruplarına giriş davranışlarına yönelik bir çalışmada, kabul edilen ve reddedilen çocukların ikili ilişkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, reddedilen çocukların yapıcı olmayan, huysuz, kuralları benimsemeyen ayrıca bir grup tarafından kabul edilme ihtimali daha düşük olan ve daha az ciddiye alınan çocuklar olduğu görülmüştür.

Cohn (1990) araştırmasında sosyal kaygı yaşayan çocukların anne- çocuk arasında bağlanma stili ile çocukların sosyal ilişkileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda güvenli bağlanamayan erkek çocukların akranlarıncaya daha az tercih edildiği ve sosyal kabul gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kız çocukları açısından böyle bir bulguya rastlanmamıştır.

Mize ve Ladd (1990) tarafından yapılan deneysel çalışmada “bilişsel sosyal öğrenme yaklaşımına dayalı sosyal beceri öğretimi programı”nın çocukların sosyal becerisi ve sosyal konumuna etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda sosyal konumu düşük olan çocuklardan deney ve kontrol grupları oluşturmuştur. Geliştirilen program doğrultusunda el kuklası ve oyunlar yolu ile çocuklara akranları ile nasıl olumlu iletişime girecekleri konusunda model olma ve modeli taklit etme yöntemi kullanılarak beceri eğitimi verilmiştir. Araştırmanın sonucunda deney grubunda eğitim alan öğrencilerin becerilerini sergilemelerinde anlamlı bir artış olmuş, kontrol grubunda ise becerilerini sergilemelerinde bir farklılık gözlenmemiştir. Ancak her iki grupta da sosyal konumlarının değişiminde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Silva (1993)’nin yaptığı çalışmada, akranları tarafından reddedilen çocukların kendilerini algılamaları incelenmiştir. Çalışmaya 1060 çocuk katılmış ve bu çocuklar kendilerini algılama düzeylerine göre reddedilen, ortalama ve kabul edilen olmak üzere üç gruba ayrılmışlardır. Sonuç olarak, reddedilen gruptaki çocukların diğer iki gruba oranla kendilerini daha olumsuz algıladıkları görülmüştür. Bu durumun ise çocukların kişilik özelliklerinin bir sonucu olduğu kanısına varılmıştır.

Deater-Deckard, Dodge, Bates ve Petit (1998) tarafından yapılan çalışmada, Amerikalı 566 çocuk 5 yaşından 10 yaşına kadar izlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, 5 yaşındaki çocukların ileriki yaşlarında yaşadığı davranış problemlerinde, okul öncesi dönemde yaşadıkları akran reddinin etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, akran reddi yaşayan çocukların içe kapanıklık ve yalnızlık duygularını da yoğun bir şekilde yaşadığı belirtilmiştir.

Walker, Berthelsen ve Irving (2001) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet, sosyal konum ve davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, sosyal konumun belirlenmesinde cinsiyet farklılıklarının etkisinin çok az olduğu görülmüştür. Araştırmanın örneklemi 92 erkek ve 90 kız çocuktan oluşmuştur. Popüler, reddedilen, ihmal edilen, tartışmalı ve ortalama olmak üzere beş gruba

ayrılan çocukların sosyal davranışları, gruba giriş şekilleri ve çatışma çözme becerileri öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, 'reddedilen çocuklar' ın diğer gruplardaki çocuklara oranla işbirlikçi davranışlar gösterme olasılıklarının daha düşük seviyede olduğu görülmüştür. Gruba girişte, reddedilen çocuklar daha az başarı elde etmekle birlikte bu çocukların daha çok; saldırgan ya da rahatsız edici davranışlar gösterme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde; erkek çocukların kız çocuklara oranla daha saldırgan oldukları, çatışma çözmede ve gruba girişlerde saldırgan ve rahatsız edici yöntemler kullandıkları görülmüştür.

Wier (2001) yaptığı çalışmada dışlanan okul öncesi çocukların sosyal konumlarını ve sosyal davranışlarını değiştirmeye yönelik bir kaynaştırma programı uygulamıştır. Sosyal konumu dışlanmış olarak kabul edilen 143 çocuk sosyal konumu orta düzey kabul edilen çocuklarla birlikte küçük grup işbirliği etkinliklerine ve rehberlik eğitimine dahil edilerek sosyal konum değişimleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda işbirliği etkinliğine ve rehberlik eğitimine katılan dışlanmış çocukların sosyal kabul düzeyinin anlamlı olarak arttığı gözlenmiştir.

Schmidt, Demulder ve Denham (2002) yaptıkları çalışmada aile de yaşanan stresin çocukların akran ilişkilerine ve sosyal kabulüne olan etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda daha fazla aile stresi yaşayan çocukların daha saldırgan daha kaygılı oldukları ve akranları tarafından daha az sosyal kabul gördükleri tespit edilmiştir.

Ayrıca Wood, Emerson ve Cowan (2004) çalışmalarında okul öncesi dönemde güvenli bağlanan çocukların arkadaşları ile daha iyi ilişkiler geliştirdiğini, diğer çocuklara göre daha az sosyal red yaşadığını; ebeveynleri ile güvenli bağlanma geliştirmeyen çocukların ise daha fazla sosyal red yaşadığını belirtmişlerdir.

Lier, Vitaro, Wanner, Vuijk ve Crijnen (2005) tarafından yapılan çalışmada çocukluk döneminde yaşanan akran reddi ile sosyal olmayan davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmacılar sosyal olmayan davranışları yüksek, orta ve düşük düzey olarak gruplamıştır. Araştırma sonunda yüksek düzeyde sosyal olmayan davranışlar gösteren erkek çocukların, orta ve düşük düzeyde sosyal olmayan davranışlar gösteren erkek çocuklara göre daha fazla akran reddi yaşadığı; ancak kız çocuklarda ise sosyal olmayan davranış düzeylerinin reddedilme oranını değiştirmediği görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli; çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ile verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma deneysel bir çalışma olup araştırmacı tarafından geliştirilen program (Sosyal Konumu Geliştirme Programı) tek grup ön test-son test deneysel desen kullanılarak test edilmiştir. Bu desende test edilen işlem tek bir grup üzerinde uygulanmıştır. Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri ön test ve son test olmak üzere aynı gruba aynı ölçme araçları ile uygulanmıştır (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2014). Araştırmada kullanılan desenin simgesel görünümü Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırma Deseni

	Grup	Öntest	İşlem	Sontest
1. Uygulama	G1	Ö1	SGP	Ö ₂
2. Uygulama	G1	Ö ₂	SGP	Ö ₃

- G1: Araştırmaya katılan katılımcılar
- Ö1,Ö2,Ö3: Fotoğraflı Sosyometri Testi ile yapılan ölçümler
- SGP: Sosyal Konum Geliştirme Programı

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu okul öncesi eğitime devam eden 48-66 aylık 22 çocuktan oluşmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların 9’ u (%40,9) kız; 13’ü (%59,1) erkektir. Çalışma grubunun özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Kız	9	40,9
	Erkek	13	59,1
Anne eğitim durumu	İlkokul	1	4,5
	Ortaokul	1	4,5
	Lise	6	27,3
	Üniversite	14	63,6
Baba eğitim durumu	İlkokul	1	4,5
	Ortaokul	2	9,1
	Lise	4	18,2
	Üniversite	15	68,2
Kardeş sayısı	Kardeşi yok	6	27,2
	Bir kardeşi var	16	72,7

Demografik bilgilere ilişkin veriler incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan çocukların 9' u (%40,9) kız; 13'ü(%59,1) erkektir. Anne eğitim durumunda 1 (%4,5) ilkokul, 1 (%4,5) ortaokul, 6 (%27,3) lise ve 14 (%63,6) üniversite mezunu olduğu; Baba eğitim durumunun ise 1 (%4,5) ilkokul, 2 (%9,1) ortaokul, 4 (%18,2) lise ve 15 (%68,2) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma grubunu oluşturan 22 çocuktan 16 (72,7)'sının 1 tane kardeşi olduğu, 6 (27,2)'sının ise kardeşi olmadığı Tablo 2'de görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Fotoğraflı Sosyometri Formu ve SGP Uygulanma Çizelgesi kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu. Formda katılımcıların cinsiyet, yaş, ebeveyn eğitim durumu ve kardeş sayısını gibi değişkenlere ilişkin özelliklerini belirleyen 6 soru yer almaktadır. Kişisel bilgi formu EK 1' de yer almaktadır.

3.3.2. Fotoğraflı sosyometri formu. Bu form, okul öncesi dönem çocukları için geliştirilmiş olan Fotoğraflı ve Dereceli Sosyometri tekniği kullanılarak doldurulmaya uygundur. Formda en sevdiği ve en sevmediği ilk üç arkadaşı belirlemeye yönelik iki soru ve seçtiği arkadaşlarına ilişkin sevme ve sevmeme nedenlerinin ne olduğunu soran sorular yer almaktadır.

3.3.3. SGP uygulama çizelgesi. Bu çizelge formu; “dışlanan” ve “reddedilen” çocukların sosyal konumlarının iyileştirilmesi amacı ile Fotoğraflı Sosyometri Formu ile uygulanan ön testten elde edilen veriler doğrultusunda, alan yazın taraması yapılarak ve uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır (EK 2).

3.4. Verilerin Toplanması

Kişisel bilgi formları çocukların kişisel dosyalarındaki veriler kullanılarak doldurulmuştur. Fotoğraflı sosyometri formunun doldurulması için Asher, Singleton, Tinsey ve Hymel (1979) tarafından geliştirilen ve Gülay ve Önder (2009) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Fotoğraflı Sosyometri Formu” kullanılmıştır. Okul öncesi dönemde dört yaşından itibaren, sosyometri tekniğinin güvenilir sonuçlar verdiği belirtilmektedir (Bee, 2000).

3.5. Denel İşlem Basamakları

3.5.1. Ön testlerin uygulanması. Ön test olarak “Fotoğraflı Sosyometri Formu” araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Veriler toplanmasında sınıfta bulunan 22 öğrencinin vesikalık fotoğrafları kullanılmıştır. Ayrıca üzerinde gülen yüz ve üzgün yüz ifadesi olan iki seçim kutusu hazırlanmıştır. Bu süreçte okulda bulunan, çocukların daha önceden gördüğü ve bildiği bir oda kullanılmıştır. Kutuların önüne fotoğraflar belli bir sıra ile dizilmiş, sınıftaki öğrenciler çağırılarak fotoğraflardaki arkadaşlarının tek tek isimleri sorulmuş ve çocukların, bütün fotoğrafları tanıdığından emin olunduktan sonra sınıftaki arkadaşlarından en sevdiği, oynamak istediği üç arkadaşının fotoğrafını seçmesi ve gülen yüzlü kutuya koyması istenmiştir.

Aynı şekilde en sevmediği ve oynamak istemediği üç arkadaşının fotoğrafını seçip üzgün yüzlü kutuya koyması istenmiştir. Her bir seçimde, seçimini neden yaptığı sorulmuş böylelikle sevilme ve sevilme nedenlerine ilişkin bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Bu veriler Sosyal Konumu Geliştirme Programının hazırlanması sürecinde kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde ayrıca tüm ebeveynlerden ses kaydı/video için izin alınmıştır. Veli izin belgesine EK 3’ de yer verilmiştir.

3.5.2. Sosyal konum geliştirme programının hazırlanması. Dışlanan ve reddedilen çocukların sosyal konumlarının iyileştirilmesi amacı ile araştırmacı tarafından Sosyal Konumu Geliştirme Programı hazırlanmıştır. Bu program hazırlanmadan önce alan yazın taraması yapılmıştır.

Yapılan alan yazın taraması ve uzman görüşü doğrultusunda sosyal ve bilişsel gelişimin birlikte değerlendirilmesinin önemi üzerinde duran, Harry Stack Sullivan (Kişiler Arası İlişkiler Kuramı), Jean Piaget (Bilişsel Gelişim Kuramı), Lev S. Vygotsky (Sosyo Kültürel Gelişim Kuramı), Urie Bronfenbrenner (Ekolojik Sistem Kuramı), James Youniss Yaklaşımı, William Corsaro (Yorumsal Kuram), Zihin Kuramı, Sosyal Bilgi Süreci Modeli, Grup Sosyalleşme Kuramı, Çocuk ve Çevre Yordayıcı Modeller kuramlarına dayanılarak Sosyal Konumu Geliştirme Programı oluşturulmuştur. Hazırlanan program esnek, gelişimsel ve sarmal nitelikte bir programdır. Program geliştirilirken çalışılan yaş grubu çocukların özellikleri ve ihtiyaçları belirlenmiş, sınıfın genel özellikleri ve programın sınıf uygulamalarına nasıl entegre edilmesi gerektiği analiz edilmiştir. Programın hazırlanması sürecinde kullanılmak üzere ön test uygulamaları sırasında toplanan nitel veriler analiz edilerek, çocukların arkadaşlarını neden sevdikleri ve neden sevmedikleri belirlenmiştir. Meye ve sevmemeye ilişkin görüşme kayıtlarından elde edilen veriler SGP nin geliştirilmesinde kullanılmıştır. Elde edilen nitel veriler tablolastırılarak Tablo 3 ve Tablo 4' te sunulmuştur.

Tablo 3.

Sevilme Nedenleri

En sevilme Nedenleri		f	%
Sosyal Nedenler (47)	Oyun arkadaşı olması	33	47,14
	En iyi arkadaşı olması	7	10
	Oyunda dediklerini yapması	3	4,29
	Oyunlarının güzel olması	3	4,29
	Güzel oyuncaklar getirmesi	1	1,43
	Kurallara uyması	0	0
Kişisel Özellikler (13)	Paylaşımçı olması	6	8,57
	Bana iyi davranması, zarar vermemesi	4	5,71
	Çok eğlenceli, komik olması	1	1,43
	Çok iyi kalpli olması	1	1,43
	Yardım etmesi	1	1,43
	Yakışıklı giyinmesi	0	0
Duygusal Nedenler (9)	Onun da beni seviyor olması	6	8,57
	Kardeşim olması	2	2,85
	Yan yana oturuyor olması	1	1,43
	Çok Seviliyor olması	0	0
Başarı	İyi satranç oynuyor olması	1	1,43

Çocukların arkadaşlarını sırasıyla sosyal nedenler (47), kişisel özellikleri (13), duygusal nedenler (9) ve başarı (1) nedeniyle sevdikleri Tablo 5’ de görülmektedir. Sosyal nedenlerde ilk üç sırayı “oyun arkadaşı” olma (32), “en iyi arkadaş” olma (7), “oyunda dediğini yapma”(3) ve “oyunlarının güzel olması” (3) ifadeleri yer almaktadır. Kişisel özelliklerde “paylaşımçı olma” (6), “iyi davranma, zarar vermemesi” (4), “eğlenceli, komik olma” (1); duygusal nedenlerde “o da beni seviyor” (6), “kardeşim” (2); başarılı olma özelliklerinde ise “iyi satranç oynama”(1) ifadeleri yer almaktadır.

Tablo 4.

Sevilmeme Nedenleri

En sevilmeme Nedenleri		f	%
Saldırganlık (34)	Fiziksel zarar vermesi	28	35
	Rahatsız etmesi	5	6,25
	Bağırıyor olması	1	1,25
Sosyal Nedenler (25)	Benimle oynamaması	10	12,5
	Oyunları bozması	10	12,5
	Arkadaşım olmaması	4	5
	İzinsiz eşyalarını alması	1	1,25
Kişisel Özellikler (12)	Yaramaz olması	5	6,25
	Paylaşımca olmaması	5	6,25
	Eğlenceli, komik olmaması	1	1,25
	Bana yardım etmemesi	1	1,25
Duygusal Nedenler (8)	Onunla oynamayı sevmemesi	5	6,25
	Ağlatması	1	1,25
	Saygı göstermemesi	1	1,25
	Korkutması	1	1,25
Başarı (1)	Yıldızının az olması	1	1,25

Sevilmeme nedenlerine ilişkin veriler incelendiğinde çocukların arkadaşlarını en çok saldırganlık (34), sosyal nedenler (25), kişisel özellikler (12), duygusal nedenler (8) ve başarı (1) nedeni ile tercih etmedikleri görülmektedir. Saldırganlık nedenleri içinde fiziksel zarar verme (28), rahatsız etme (5), bağırma (1); sosyal nedenler içerisinde benimle oynamama (10), oyunumu bozma (10), arkadaşım olmama (4), izinsiz eşyalarımı alması (1); kişisel nedenlerin ise yaramaz olma (5), paylaşmaması (5), eğlenceli, komik olmama (1); duygusal nedenlerde de onunla oynamayı sevmiyorum(5), beni ağlatması (1), saygı göstermemesi (1) ve başarı nedeninde ise yıldızının az olması (1) ifadelerinin yer aldığı Tablo 4' te görülmektedir.

Tablo 3 ve Tablo 4'te yer alan veriler dikkate alınarak hazırlanan programda çocukların arkadaşlarını sevme nedenlerini ön plana çıkaracak ve sevmeme nedenlerini ortadan kaldıracak etkinlikler planlanmıştır. Ayrıca bu etkinlikler planlanırken dışlanan ve reddedilen sosyal konumdaki çocukların sosyal konumlarına etki ettiği düşünülen özellikleri dikkate alınmıştır. Ön test uygulaması sonucunda, sosyal konumu dışlanan veya reddedilen pozisyonunda olan çocukların

özelikleri öğretmen tarafından (kişisel bilgiler ve yapılan gözlemler ile) aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Dışlanan konumunda olanlar;

Ç-12: Çocuğun cinsiyeti kız, babası vefat etmiş, annesi ile birlikte yaşıyor ve tek çocuktur. Genellikle girişkendir. Oyunlara kendiliğinden dahil olur ancak dahil olduğu her oyunda mutlaka bir arkadaşı ile kavga ederek onu oyundan çıkarmaya çalışır. Hemen hemen her gün bir arkadaşını oyundaki rolünden çıkararak ağlatır. Annesi, arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişim kurarken de hep kendi istediği olsun ister. İnatçı bir yapıda olduğu söylenebilir.

Ç-15: Çocuğun cinsiyeti erkek, anne ve baba ile birlikte yaşıyor ve bir kardeşi vardır. Genellikle çekingen ve çok duygusaldır. Okula alışması iki ay sürmüştür. Anne babasının işi nedeniyle bir doğu ilinde yaşamış ve ebeveynlerin korusu (güvenlik) nedeni ile 5 yaşına kadar dışarıya çıkarılmamıştır. O konuşurken başkalarının ona bakması onu rahatsız eder. Çok çabuk ve her şeye sinirlenir. Öğretmenleri ile çok düşük sesle konuşmasına rağmen arkadaşlarına sürekli bağırır. Kendisine ait olana bir şeyi başkalarına göstermez ve paylaşmaz. Çok sık ağlar ve İnatçı bir yapıda olduğu söylenebilir.

Ç-16: Çocuğun cinsiyeti kız, anne baba ile birlikte yaşıyor ve okula başladığında kardeşi yeni doğmuştur. Okula yarım gün devam etmektedir ancak tam gün okulda kalmak ister bu konuda ailesine her gün problem çıkarır. Çoğunlukla çok sakin ve sessizdir. Kendiliğinden iletişime girmez. Uzaktan arkadaşlarını izler ve onlardan bir teklif gelmeden oyuna katılmaz. Öğretmenin yönergelerine istekle katılır.

Reddedilen konumunda olanlar;

Ç-5: Çocuğun cinsiyeti erkek, anne ve baba ile birlikte yaşıyor ve bir ablası var. Çoğunlukla girişkendir ve kendisini hem arkadaşlarına hem de öğretmenlerine karşı çok iyi ifade eder. Aileden edindiğim bilgi doğrultusunda şiddet içerikli bilgisayar oyunları ve oyuncaklarına ilgi duyduğu ortadadır. Bu oyun ve oyuncaklarda gördüğü davranışları arkadaşları ile oynadıkları oyunlara katar. Arkadaşlarına karşı tırmalama, tekmeleme, ısırma ve vurma gibi davranış problemleri gösterebilir. Öğretmeni ile iletişimi çoğunlukla olumlu olmasına rağmen bazı durumlarda karşılık verme, alay etme yönergenin tam tersini yapma gibi davranışlar gösterebilir.

Ç-18: Çocuğun cinsiyeti erkek anne ve baba sağ ancak hala ile birlikte yaşıyor, tek çocuk, belli aralıklarla baba ile görüşmekte ancak anne ile hiçbir şekilde iletişime geçmemektedir. Çoğunlukla girişkendir ve kendiliğinden iletişime geçebilir. Okula alışmanın yanı sıra daha çok okula geldikten sonra haladan ayrılmakta problem yaşamaktadır. Kekemelik problemi yaşar ve arkadaşları onu anlamadığı için sinirlenerek vurma davranışı gösterir ya da uzun süre ağlar. Tekmeleme, yumruk atma, bir nesne ile vurma, ısırma, tükürme, sarsarak sıkma gibi davranış problemleri gözlenmektedir. Bir tane arkadaşı vardır ve onunla da sık sık problem yaşar. Yemek yeme davranışı kazanırken gördüğü şiddet neticesinde mutfakta dahil yemekle ilgili her şeyden nefret eder. Okulda bulunduğu saatlerde sadece ekmek yiyerek öğünleri atlatır. Fen etkinliklerine oldukça ilgilidir. İlgisini çeken etkinliklerde tamamen odaklanır, sakinleşir, mutlu olur ve ortaya çıkardığı ürünü başkalarına gösterir. Bilişsel anlamda okulöncesi düzeyin üzerinde kazanımlara sahiptir.

Ç-22: Çocuğun cinsiyeti erkek anne ve baba ile birlikte yaşıyor ve tek çocuktur. Çoğunlukla çekingen olduğu söylenebilir. Oyuna kendiliğinden girmez ve kendiliğinden iletişime geçmede sıkıntı yaşayabilir. Sürekli oynadığı iki tane arkadaşı vardır. Ancak sık sık anlaşmazlık yaşarlar ve kavga ederler. Çok çabuk sinirlenir. Bağırma, vurma, tükürme, itirme ve küsme gibi davranışlar gözlenmektedir. Öğretmenleri ile iletişimde problem yaşamaz kendini doğru şekilde ifade eder.

Bunula birlikte Çocukların ihtiyaçları ve kuramların yol göstericiliği ile hazırlanmış olan Sosyal Konum Geliştirme Taslak Programı alan uzmanı akademisyenler ve uygulayıcı olan öğretmenlerin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda programda düzeltmeler yapılmış ve deneme uygulamasına geçilmiştir. Deneme uygulamasından sonra öğretmenlerden alınan geri bildirimlerle program gözden geçirilmiş ve asıl uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmacı tarafından “Sosyal Konum Geliştirme Programı”nın günlük eğitim akışı içerisine nasıl entegre edileceği, hangi sıklıkta ve nasıl uygulanacağına rehberlik eden bir çizelge hazırlanmıştır. “Sosyal Konum Geliştirme Programı” temelde “dışlanan” veya “reddedilen” sosyal konuma sahip olan çocukların çeşitli etkinlikler yoluyla arkadaşları tarafından sevilme oranını artırmayı, bir başka ifade ile sosyal konumlarını iyileştirmeyi hedefleyen bir programdır. “Dışlanan” veya “reddedilen”

çocuklar için hazırlanan Sosyal Konum Geliştirme Programında “dışlanan” veya “reddedilen” çocukların sosyal konumunun iyileştirilmesi amacı ile etkinlikler için aşağıdaki kazanım ve göstergeler hazırlanmıştır;

SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. SGP Kazanım 1 göstergeleri aşağıdaki gibidir:

1. Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
2. Oyun gruplarına kendiliğinden dahil olur.
3. Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
4. Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir.
5. Paylaşma davranışı sergiler.
6. Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.

SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. SGP Kazanım 2 göstergeleri aşağıdaki gibidir:

1. Arkadaşları onunla iletişime geçer.
2. Onu oyun gruplarına dahil ederler.
3. Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler.
4. Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar.
5. Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.
6. Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar.

SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. . SGP Kazanım 3 göstergeleri aşağıdaki gibidir:

1. Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.
2. Sınıf içi uyulması gereken kuralları bilir ve uyar.
3. Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir.
4. Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer.
5. Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.
6. Gerekliğinde liderlik görevini üstlenebilir.

SGP’de yukarıda yer alan kazanım ve göstergeler dahilinde aşağıdaki etkinliklere yer verilmiştir;

Türkçe etkinlikleri: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların olumlu davranışlarını ön plana çıkaracak hikayeler kullanma,

Drama etkinlikleri: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların çeşitli olumlu ve popüler kahramanların rollerini üstlendikleri etkinliklere yer verilmesi

Oyun Etkinlikleri: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların gruba liderlik yapmasının sağlanması

Fen etkinlikleri: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların deney ve problem çözme becerilerini desteklemek için çalışmalarda aktif olarak katılımlarına yer verilmesi

Güne başlama zamanı etkinlikleri: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına yer verilmesi

Sanat etkinliği: “Dışlanan ve “reddedilen” çocukların özgün ve yaratıcı ürünler ortaya koyarken arkadaş ilişkilerinin desteklenmesini temele alacak etkinliklere yer verilecek şekilde hazırlanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen SGP’nin Haftalık Uygulama Çizelgesi EK 2’ de, Sosyal Konumu Geliştirme Programına ilişkin etkinlikler ise EK 4’ te verilmiştir.

3.5.3. Sosyal konum geliştirme programının uygulanması. SGP ’ nin uygulama aşamaları, üç hafta (15 eğitim günü) boyunca her gün tam günlük eğitim süresini kapsamaktadır. SGP bu doğrultuda uygulanan etkinlikler ve program süresince tam günlük eğitim akışı içerisinde öğretmen tarafından yapılan çalışmalar olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. SGP uygulamasında her gün bir etkinliğe yer verilir ve kalan süre boyunca öğretmenin günlük rutin etkinlikleri devam eder.

3.5.3.1. Uygulama süresince yapılan etkinlikler. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin birinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (1. Gün): Yardımlaşmak Mutlu Eder

Etkinlik Çeşidi: Türkçe - Drama etkinlikleri (Bütünleştirilmiş bireysel etkinlik)

Sosyal duygusal gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 4:* Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. Göstergeleri:
 - Başkalarının duygularını söyler.
 - Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.
 - Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.
- *Kazanım 15.* Kendine güvenir. Göstergeleri:
 - Grup önünde kendini ifade eder.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* "Dışlanan" veya "reddedilen" çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
 - Paylaşma davranışı sergiler.
 - Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.
- *Kazanım 3.* "Dışlanan" veya "reddedilen" çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer.

Şekil 1. *Yardımlaşmak Mutlu Eder* etkinliğine ilişkin fotoğraf

Uygulama aşaması: Uygulamanın 1. Günü güne başlama zamanı 'yardımlaşmanın önemi' sohbeti ile başlamış ve arkasından serbest oyun saatine geçilmiştir. Yaklaşık bir saat süren serbest oyun saatinde çocukların (daha çok reddedilen veya dışlanan sosyal konumunda olan) kendi aralarındaki iletişimleri ve davranışları öğretmen

tarafından gözlenmiştir. Güne başlama zamanında yer verilen ‘yardımlaşma’ sohbeti serbest oyun saatinde ki arkadaşlık ilişkilerine yansımıştır. Popüler ve ortalama sosyal konumuna sahip çocukların aralarında yaşanan yardımlaşma davranışı örneği öğretmen tarafından not edilmiştir. Serbest oyun saatinin bitmesi ile kahvaltıya geçilmiş bu süreç de yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Kahvaltı saati bitimi kişisel temizliklerini tamamladıktan sonra çocuklar, minderlerini alarak ‘u’ şeklinde otururlar. Etkinliğe öğretmenin serbest oyun saatinde gözlemlediği yardımlaşma davranışını, dışlanan veya reddedilen sosyal konumundaki çocukların isimlerini kullanarak, onları olayın kahramanı yapıp hikayeleştirilmesi ile geçilir. Hikaye bitiminde olay kahramanları ve olumlu davranışları ile ilgili söz almak isteyen çocuklarla sohbet edilir. Hikayede geçen olay dışlanan veya reddedilen sosyal konumundaki çocukların da aralarında bulunduğu gruplar ile dramatize edilir. Etkinlik bitiminde çocuklar Türkçe ve drama etkinliğinin etkisinin gözlenmesi amacı ile yeniden serbest oyun saatine geçerler. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin ikinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (2. Gün): Heykeltıraş Olalım

Etkinlik Çeşidi: Sanat (Bireysel etkinlik)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri:
 - Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır.
 - Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar.
 - Dikkatini çeken nesne/durum/olayı ayrıntılarıyla açıklar.

Motor gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 4:* Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Malzemelere elleriyle şekil verir.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
 - Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir.

- Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
- Paylaşma davranışı sergiler.
- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir.
 - Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.

Uygulama aşaması: Çocuklar etkinlik masalarına davet edilir. Projeksiyonla çocuklara dünyaca ünlü heykeltıraşlar ve çeşitli malzemelerle yaptıkları eserlerinden örnekler gösterilir. Sosyal konumu dışlanan ve reddedilen olan çocuklardan seçilerek hayallerindeki heykeli yapmaları için kullanacakları kil hamurunu ve gerekli diğer malzemeleri arkadaşlarına sırayla dağıtmaları istenir. İhtiyaç duyacakları başka malzeme olursa onları da bu seçilen arkadaşlarından istemeleri konusunda yönerge verilir. Bütün çocuklar kil hamurları ile hayal ettikleri heykeli yapmaya başlarlar. Görevli olana çocuk bitirenlerin çalışmalarını fırın tepsisine yerleştirirler. Bütün çalışmalar bittikten sonra heykelleri mutfağa götürerek fırınlama konusunda büyüklerden yardım isterler. Fırınlama süresi boyunca görevli çocuklar gerekli kontrolleri yapar. Fırından bir büyük yardımıyla çıkarılan heykeller soğumaya bırakılır. Görevli olan çocuklar soğuma işlemi bittikten sonra çalışmalarını sınıfa getirerek herkesin çalışmasını tek tek dağıtırlar. Birbirlerinin çalışmalarını incelemeleri için fırsat verilir. Böylelikle dışlanan ve reddedilen çocuklar için tek tek arkadaşları ile iletişime geçmeleri öğretmen müdahalesi ile gerçekleşmiş olur. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin üçüncü gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (3. Gün): Lider Ne Yapıyor?

Etkinlik Çeşidi: Oyun (Büyük grup etkinliği)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 10:* Mekânda konumla ilgili yönergeleri uygular. Göstergeleri:
 - Mekânda konum alır.

Dil gelişimi kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım7:* Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri:
 - Sözel yönergeleri yerine getirir.

- Dinlediklerini/izlediklerini açıklar.
- Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

Motor gelişimi kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* Yer değiştirme hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Yönergeler doğrultusunda yürür.
 - Yönergeler doğrultusunda koşar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
 - Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.
 - Gerektiğinde liderlik görevini üstlenebilir.

Uygulama aşaması: Lider ne yapıyor oyunu için bütün çocuklar bir araya gelerek büyük bir halka oluştururlar. Öğretmen tarafından seçilen çocuk liderlik görevini üstlenir. Lider bütün arkadaşlarına bir tane eşarp (şal) verir. Oyuncular sağa dönerler. Lider en öne geçer. Lider eşarp ile hangi hareketi yaparsa arkasındaki oyuncuda onun önündeki oyuncuya bakarak aynı hareketi yapmaya çalışır (Lider hareketleri yaparken bir taraftan da sağa doğru yürür). Oyun lider değişimi ile devam eder. Oyun uygulaması sırasında öğretmen, arkadaşlarını rahatsız edecek davranış sergileyen çocukların yanında yer alacak şekilde oyuna dahil olur. Böylelikle oyunda ortaya çıkabilecek birbirine zarar verme davranışı ortadan kaldırılmış olur. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin dördüncü gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (4. Gün): Bitkim Güneşi Arıyor

Etkinlik Çeşidi: Fen (Küçük Grup Etkinliği)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* Nesne/ durum/ olaya dikkatini verir. Göstergeleri:

- Dikkat edilmesi gereken nesne/ durum/ olaya odaklanır.
- Dikkatini çeken nesne/ durum/ olaya yönelik sorular sorar.
- Dikkatini çeken nesne/ durum/ olayı ayrıntılarıyla açıklar.
- *Kazanım 2:* Nesne/ durum/ olayla ilgili tahminde bulunur. Göstergeleri:
 - Tahmini ile ilgili ipuçlarını açıklar.
 - Gerçek durumu inceler.
 - Tahmini ile gerçek durumu karşılaştırır.

Dil gelişimi kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 7:* Dinlediklerinin/ izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri:
 - Dinlediklerini/ izlediklerini açıklar.
 - Dinledikleri/ izledikleri hakkında yorum yapar.
- *Kazanım 8:* Dinlediklerini/ izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder. Göstergeleri:
 - Dinledikleri/ izledikleri ile ilgili sorular sorar.
 - Dinledikleri/ izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Paylaşma davranışı sergiler.
- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.

Uygulama aşaması: ‘Bitkim güneşi arıyor’ etkinliğinde altı kişilik küçük gruplar halinde çalışılır. Güne başlama zamanında bütün çocuklarla bitkilerin büyümek için nelere ihtiyaç duydukları konusunda sohbet edilir ve etkinliğin nasıl yapılacağı konusunda kısaca bilgi verilir. Bu etkinlikte arkadaşlarına ve öğretmenine yardımcı olmak için dışlanan ve reddedilen konumundaki iki çocuk seçilir ve gerekli malzemeleri temin etmek ve dağıtmak görevleri arasındadır. Öncelikle istekli olan ilk altı çocuk masalara davet edilir. Evden getirdikleri ayakkabı kutularına öğretmen rehberliğinde ve görevli arkadaşlarının yardımı ile küçük kartonlarla setler

yapıştırılır. Kutunun başına bir daire şeklinde delik açılır. Plastik bardaklara pamuk içine ekilen tohumlar kutuya yerleştirilir. Pencere kenarına konulur. Bu çalışma altı kişilik diğer gruplar ile de tekrarlanır. Yeşillenmesi ve bitkinin büyümesi için her gün gözlemlenir. Bu etkinlik süresince dışlanan ve reddedilen sosyal konumundaki çocukların arkadaşları ile iletişimleri öğretmen tarafından gözlemlenir, olumsuz durumlarda öğretmen fiziksel yakınlık kurarak müdahale eder. Bu etkinlikte küçük gruplar halinde çalışılması olası davranış problemlerinin çıkmasını engelleyerek çocukların birbirleri ile olumlu şekilde iletişim kurmalarına olanak sağlamıştır. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin beşinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (5. Gün): Eğlenceli köpük

Etkinlik Çeşidi: Sanat ve Okuma Yazmaya hazırlık (küçük grup etkinliği)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri:
 - Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır.
 - Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar.

Motor gelişimi kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 4:* Küçük kas kullanımını gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Malzemelere elleriyle şekil verir.
 - Değişik malzemeler kullanarak resim yapar.
- *Kazanım 12:* Geometrik şekilleri tanır. Göstergeleri:
 - Geometrik şekilleri tanır/gösterir.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
 - Oyun gruplarına kendiliğinden dahil olur.
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
- *SGP Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri:

- Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar

Uygulama aşaması: ‘Eğlenceli köpük’ etkinliği sanat merkezinde ve altışar kişilik küçük gruplar ile çalışılmıştır. Etkinlik süresince öğretmen yardımcısı olarak dışlanan ve reddedilen çocuklar görevlendirilmiştir. Çalışma masaları görevli olan çocuklar ve öğretmen işbirliği ile poşetlerle kaplanmıştır. Görevli olan çocuklardan istekli olan arkadaşlarını çalışma masalarına davet etmeleri konusunda yönerge verilmiştir. Çalışmanın birinci grubuna katılmak isteyenlerin sayısı altı kişiden daha fazla olduğu için görevli çocuklar arkadaşlarının sıraya geçmeleri konusunda onlara rehberlik etmiştir. Etkinliğe ilk olarak katılacak altı kişi belirlendikten sonra görevli çocuklar çalışma masalarının üzerine traş köpüklerini sıkırlar. Öğretmen tarafından söylenen rakam ve şekilleri yapmaları konusunda rehberlik edilir. Yönergeler bitikten sonra istediklerini yapmaları için fırsat verilir. Görevli olan çocuklar belirledikleri altışar kişilik gruplar ile çalışmayı tekrar ederler. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin altıncı gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (6. Gün): Uyku Hikayem

Etkinlik Çeşidi: Türkçe (Büyük grup etkinliği)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 3:* Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri:
 - Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler.
 - Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır.

Sosyal ve duygusal kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 3:* Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. Göstergeleri:
 - Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.
 - Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.

Dil gelişimi kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 7:* Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri:
 - Sözel yönergeleri yerine getirir.
 - Dinlediklerini/izlediklerini açıklar.
 - Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilmeme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir.
 - Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer.
 - Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.

Şekil 2. Uyku Hikayem etkinliğine ilişkin fotoğraf

Uygulama Aşaması: Öğretmen hafta sonu tatilinden önce çocuklara iki gün aradan sonra ‘uyku hikayem’ adlı etkinliği yapacaklarını ve bunun için tatilde hazırlık yapmaları gerektiğini çocuklara anlatır. Evde ebeveynlerinin onlara okuduğu bir hikayeyi sınıfta arkadaşları ile paylaşacaklarını ve hikayelerini kendilerinin anlatması gerektiği konusunda öğretmen açıklar. Etkinlik gününde çocuklar hikaye saati için minderlerini alarak yarım daire şeklinde otururlar. Çocuklardan (dışlanan veya reddedilen sosyal konumuna sahip) bir tanesi hikayesini anlatması için seçilir. Seçilen çocuk hikayesini anlatır. Hikaye hakkında arkadaşlarına sorular sorar ve onların sorularını cevaplar. Diğer çocuklar da sıra ile hikayelerini anlatırlar. Bu biraz zaman alıcı bir etkinlik olduğu için etkinlik dört günlük bir sürece yayılarak öğretmenin rutin etkinlikleri arasına alınır. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin yedinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (7. Gün): Gölgeğin Uzunluğu

Etkinlik Çeşidi: Fen (Küçük Grup Etkinliği)

Sosyal ve duygusal kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 1:* Kendisine ait özellikleri tanıtır. Göstergeleri:
 - Fiziksel özelliklerini söyler.
- *Kazanım 8:* Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri:
 - Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler.

Motor gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 4:* Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Malzemeleri keser.
 - Malzemeleri yapıştırır.

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 6:* Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre eşleştirir. Göstergeleri:
 - Nesne/varlıkları gölgeleri ya da resimleriyle eşleştirir.
- *Kazanım 11:* Nesneleri ölçer. Göstergeleri:
 - Ölçme sonucunu tahmin eder.
 - Standart olmayan birimlerle ölçer.
 - Ölçme sonucunu söyler.
 - Ölçme sonuçlarını tahmin ettiği sonuçlarla karşılaştırır.
 - Standart ölçme araçlarını söyler.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:
 - Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler.
 - Arkadaşları onunla iletişime geçer.
- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir.
 - Gerekliğinde liderlik görevini üstlenebilir.

Uygulama aşaması: Güne başlama zamanında cisim ve canlıların gölgesi ve gölge oluşumu hakkında çocuklarla sohbet edilir. Sınıfta fen merkezine bir adet fener yerleştirilir. Serbest oyun saatinde çocukların fenere ilgisi öğretmen tarafından gözlemlenir. Gölgenin uzunluğu etkinliğinde dörderli küçük gruplar ile çalışılır.

Öğretmen, arkadaşlarına rehberlik etmek üzere iki çocuk seçer ve yapmaları gereken sorumlulukları onlara anlatır. Öncelikle seçilen çocuklar ilk çalışma grubunu belirler ve arkadaşlarını çalışma alanına davet ederler. Duvara büyük boy saman kağıt asılır ve çalışmaya katılan çocukların sırayla gölgeleri fener aracılığı ile duvara yansıtılır. Kağıt üzerine düşen gölgenin boya kalem ile resmi çizilir. Bu çalışma isteyen bütün çocuklarla tekrar edilir. Etkinlik süresince görevlendirilen çocuklar arkadaşlarına rehberlik ederler. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin sekizinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (8. Gün): Turuncu Tokalaşma

Etkinlik Çeşidi: Fen ve oyun (Büyük Grup Etkinliği)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 1: Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri:*
 - Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır.
- *Kazanım 5: Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri:*
 - Nesne/varlığın rengini söyler.

Dil gelişimi kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 7: Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri:*
 - Sözel yönergeleri yerine getirir.
 - Dinlediklerini/izlediklerini açıklar.
 - Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:*
 - Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
 - Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir.
- *Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar . Göstergeleri:*
 - Arkadaşları onunla iletişime geçer.
 - Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler.

- Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar.
- Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.

Şekil 3. *Turuncu Tokalaşma etkinliğine ilişkin fotoğraf*

Uygulama aşaması: ‘Turuncu tokalaşma’ etkinliği öncesinde çocuklarla ana ve ara renkler konusunda sohbet edilir. Öğretmen tarafından kırmızı ve sarı boyaları kullanarak bir oyun oynayacakları açıklanır. Çocuklar ve sınıf (ortaya bir çizgi çizilerek) iki gruba ayrılır. Bir gruptaki çocuklar sağ ellerine kırmızı diğer gruptaki çocuklar ise sarı parmak boyası ile boyarlar. Müzik eşliğinde herkes istediği arkadaşı ile tokalaşır. Ve eller incelenir. Çocuklar birbirlerinin ellerine bakarlar ve turuncu rengi görürler. Etkinlik çocukların istekleri doğrultusunda uygulanmaya devam eder. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin dokuzuncu gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (9. Gün): Arkadaşımın Gözleri Ve Elleri Oldum

Etkinlik Çeşidi: Fen etkinliği (Küçük grup etkinliği)

Sosyal ve duygusal gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 15:* Kendine güvenir. Göstergeleri:
 - Kendine ait beğendiği ve beğenmediği özelliklerini söyler.
 - Grup önünde kendini ifade eder.
 - Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

- Gerektiğinde liderliği üstlenir.
- *Kazanım 8:* Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri:
 - Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler.
 - İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler.
 - Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır.

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 19:* Problem durumlarına çözüm üretir. Göstergeleri:
 - Problemi söyler. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
 - Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir.
 - Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.
- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:
 - Arkadaşları onunla iletişime geçer.
 - Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler
 - Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar
 - Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.

Uygulama aşaması: ‘Arkadaşımın gözleri ve elleri oldum’ etkinliğine geçilmeden güne başlama zamanında çocuklar ile gözlerimiz görmeseydi neler olurdu? Sorusu üzerine sohbet edilir. Etkinlikte ikişerli küçük gruplar ile çalışılır. Her grubun önünde içi su ve tahta mantarla dolu bir kova vardır. Çocuklardan birinin gözleri bağlanır. Diğeri ise arkadaşının elinden tutarak mantarları maşa ile alması konusunda ona rehberlik etmesi istenir. Mantar toplama işlemi bitiminde yer değiştirilerek aynı işlem yeniden uygulanır. Etkinlik isteyen bütün çocukların katılımıyla devam eder. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin onuncu gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (10. Gün): Bizim Tablomuz

Etkinlik Çeşidi: Sanat (küçük grup etkinliği)

Bilişsel gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 5: Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri:*
 - Nesne/varlığın adını, rengini, şeklini, büyüklüğünü, uzunluğunu, dokusunu, sesini, kokusunu, yapıldığı malzemeyi, tadını, miktarını ve kullanım amaçlarını söyler.
- *Kazanım 7: Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre gruplar. Göstergeleri:*
 - Nesne/varlıkları rengine, şekline, büyüklüğüne, uzunluğuna, dokusuna, sesine, yapıldığı malzemeye, tadına, kokusuna, miktarına ve kullanım amaçlarına göre gruplar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:*
 - Paylaşma davranışı sergiler.
 - Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.
- *Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:*
 - Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler.
 - Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.
 - Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar
- *Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:*
 - Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.
 - Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.

Uygulama aşaması: Öğretmen güne başlama zamanında çocuklar ile işbirliği ve önemi konusunda sohbet eder. Etkinlik uygulaması öncesinde çocuklar (özellikle dışlanan ve reddedilen sosyal konuma sahip çocuklar ile tartışmalı, ortalama ve popüler sosyal konuma sahip çocuklar) iki gruba ayrılır ve hep birlikte bahçeye çıkılarak çeşitli boyutlarda dal ve taş toplanır. Ne tür taş ve dal toplayacaklarına her

grup kendisi karar verir. Toplama işlemi bitince sınıfta herkes grup arkadaşı ile birlikte yan yana çalışma aslarına geçer. Çalışma masasında her iki kişi için bir mukavva, yapıştırıcı ve sulu boya bulunur. Öğretmen çocuklara grup arkadaşları ile birlikte düşünüp karar vererek birlikte bir tablo oluşturmaları için yönerge verir. Yapılan çalışmalar sınıf panosunda sergilenir. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin on birinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (11. Gün): Tenis Raketim

Etkinlik Çeşidi: Sanat Ve Oyun (küçük grup etkinliği)

Motor gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 4:* Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Malzemeleri keser, yapıştırır, değişik şekillerde katlar.
 - Nesneleri kopartır/yırtar, sıkar, çeker/gerer, açar/kapar.

Sosyal duygusal gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 10.* Sorumluluklarını yerine getirir. Göstergeleri:
 - Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.
 - Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir.
 - Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.
 - Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir.
 - Paylaşma davranışı sergiler.
 - Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.
- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:
 - Arkadaşları onunla iletişime geçer.
 - Onu oyun gruplarına dahil ederler.
 - Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler.
 - Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar.

- Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.
- Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar.

Uygulama aşaması: Öğretmen yardımlaşmanın önemi ve birlikte bir ürün ortaya çıkarmanın ne kadar eğlenceli olabileceği konusunda çocuklarla sohbeti başlatır. Her çocuk bu konudaki olumlu ya da olumsuz fikirlerini söyler. Öğretmen çocukları daha önceki etkinlik uygulamalarındaki gibi ikişerli grupları belirler. Her grup üzerinde kağıt tabak, yapıştırıcı, tahta çubuk olan çalışma masalarına geçer. Herkes kendisi için sadece bir adet raket yapar. Herkes çalışmasını bitirince çalışma masaları toplanır ve temizlenir. Her bir grup için öğretmen bir balon verir. Şişirilen balon ve hazırlanan raketlerle grup üyeleri karşılıklı tenis oynarlar. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin on ikinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (12. Gün): Hayvan Taklitleri

Etkinlik Çeşidi: Oyun ve Drama (Büyük grup etkinliği)

Bilişsel Gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri:
 - Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır.
 - Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar.
- *Kazanım 3:* Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri:
 - Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler.
 - Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır.

Motor gelişim kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* Yer değiştirme hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Yönergeler doğrultusunda yürür.
 - Yönergeler doğrultusunda koşar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 1:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri:
 - Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer.
 - Oyun gruplarına kendiliğinden dahil olur.
 - Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür.

- Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir.
- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:
 - Arkadaşları onunla iletişime geçer.
 - Onu oyun gruplarına dahil ederler.
- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından seilmeme oranı azalır. Göstergeleri;
 - Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.
 - Gerektiğinde liderlik görevini üstlenebilir.
 - Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.

Uygulama aşaması: Etkinlik öncesinde öğretmen çocuklarla hayvanlar ve fiziksel özellikleri hakkında sohbet ederler. Öğretmen hayvan taklitleri oyununu nasıl oynayacakları konusunda kısa bilgi verir. Öğretmen halka olma şarkısı ile bütün çocukları etrafına toplar ve el ele tutuşarak halka olurlar. Öğretmen halkadan çıkarak bir hayvan ismi söyler ve el çırpar. Bütün çocuklar o hayvanın taklidini yapar ve öğretmenin taklit edilen hayvanın uyduğunu söylemesi ile bütün çocuklar yere yatar ve uyuyormuş gibi davranırlar. Öğretmenin başka bir hayvan ismi söylemesi ile oyun devam eder. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin on üçüncü gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (13. Gün): Benim Dünyam

Etkinlik Çeşidi: Türkçe ve sanat (Büyük grup etkinliği)

Bilişsel Gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 3:* Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri:
 - Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler.
 - Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır.
- *Kazanım 4:* Küçük kas kullanımını gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Malzemeleri keser, yapıştırır, değişik şekillerde katlar.
 - Değişik malzemeler kullanarak resim yapar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:
 - Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar
- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Sınıf içi uyulması gereken kuralları bilir ve uyar.
 - Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir.
 - Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer.
 - Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.

Uygulama aşaması: Öğretmen kendi hayallerinden bahsederek çocukların da hayallerini anlatmalarını desteklemek için sohbeti başlatır. Benim dünyam etkinliği için her çocuğun bir sandalyeye geçerek daire şekilde oturması sağlanır. Öğretmen onları rahat görebileceği ve her çocuğa eşit mesafede olabileceği bir yere oturur. “Şimdi sizinle bir yolculuğa çıkacağız? Sizce nereye gidebiliriz? Diye sorar. Çocuklardan çeşitli yanıtlar alınır. Beni dikkatle dinlemenizi istiyorum diyerek onları yönlendirir. Bütün çocukları içine alan doğaçlama bir hikaye anlatır. Hikaye sonrasında hangi çocuğun hangi rolde olduğu konusunda sohbet edilir ve herkesin sanat merkezine geçerek kendi rolünü resmetmesi için yönlendirme yapılır. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin on dördüncü gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (14. Gün): Buzda Kaybolan Oyuncak

Etkinlik Çeşidi: Fen Etkinliği

Bilişsel Gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 2:* Nesne/durum/olayla ilgili tahminde bulunur. Göstergeleri:
 - Nesne/durum/olayın ipuçlarını söyler.
 - İpuçlarını birleştirerek tahminini söyler.
 - Gerçek durumu inceler.
 - Tahmini ile gerçek durumu karşılaştırır.
- *Kazanım 5:* Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri:

- Nesne/varlığın adını, rengini, şeklini, büyüklüğünü, dokusunu, kokusunu, yapıldığı malzemeyi ve kullanım amaçlarını söyler.

Motor gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 4:* Küçük kas kullanımını gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri:
 - Nesnelere kaptan kaba boşaltır.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri:
 - Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.

Uygulama aşaması: Çocuklarla suyun katı hali konusunda sohbet edilir. Öğretmen çocuklara birlikte bir deney yapacaklarını söyler ve kısaca bilgi verir. Herkesten bir bardak su alıp çalışma masasına geçmesini ister. Çocuklara evden getirdikleri oyuncak su dolu bardağın içine koymalarını söyler ve bütün bardakları dondurucuya koyar. Birkaç saat sonra bardakları çıkararak çocuklara verir ve şimdi sıra buzdan oyuncaklarımızı kurtarma zamanı der. Sınıftaki malzemeleri kullanarak çocuklar buzları kırmaya ve oyuncaklarını kurtarmaya çalışırlar. Sosyal konumu geliştirme programının uygulanmasına ilişkin on beşinci gün etkinlikleri aşağıdaki gibidir:

Etkinlik Adı (15. Gün): Tombul Turp

Etkinlik Çeşidi: Müzik ve Drama (Büyük grup etkinliği)

Dil gelişimi kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 1:* Sesleri ayırt eder. Göstergeleri:
 - Sesin geldiği yönü söyler. Sesin kaynağının ne olduğunu söyler.
 - Sesin özelliğini söyler.
 - Sesler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler.
 - Verilen sese benzer sesler çıkarır.
- *Kazanım 8:* Dinlediklerini/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder. Göstergeleri:
 - Dinlediklerini/izlediklerini resim, müzik, drama, şiir, öykü gibi çeşitli yollarla sergiler.

Motor gelişim kazanım ve göstergeleri

- *Kazanım 5:* Müzik ve ritim eşliğinde hareket eder. Göstergeleri:
 - Bedenini, nesnelere ve vurmalı çalgıları kullanarak ritim çalışması yapar.
 - Basit dans adımlarını yapar.
 - Müzik ve ritim eşliğinde dans eder.
 - Müzik ve ritim eşliğinde çeşitli hareketleri ardı ardına yapar.

SGP kazanım ve göstergeleri:

- *Kazanım 2:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar. Göstergeleri:
 - Arkadaşları onunla iletişime geçer.
 - Onu oyun gruplarına dahil ederler.
 - Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler.
 - Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar.
 - Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.
- *Kazanım 3:* “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. **Göstergeleri:**
 - Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.
 - Sınıf içi uyulması gereken kuralları bilir ve uyar.
 - Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir.
 - Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer.
 - Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.
 - Gerektiğinde liderlik görevini üstlenebilir.

Uygulama aşaması: ‘Tombul turp’ etkinliği öncesinde gün içerisinde çocuklarla toprak altında yetişen sebzelerle ilgili sohbet edilir. Öğretmen tarafından tombul turp şarkısında geçen yedi tane karakterlerin maskelerini çocuklara dağıtılır. Tombul turp şarkısı açılarak rol alan çocuklardan rollerine uygun hareket etmeleri istenir. Şarkı bitiminde yeni grup seçilerek oyun devam eder.

Yukarıda uygulama aşamalarına yer verilen etkinliklerin ayrıntılı planları EK 4’ te yer almaktadır. Ayrıca her hafta uygulamanın son günü öğretmen tarafından SGP’ nin Haftalık Uygulanma Çizelgesi doldurulmuştur. SGP Haftalık uygulama

çizelgesinde aşağıdaki çalışmalara hafta boyunca ne sıklıkta yer verildiği belirlenmiştir. SGP uygulama çizelgesi Ek2’de verilmiştir.

- Grubun çocuk ile iletişime geçmesini sağlama
- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sağlama
- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sözel olarak pekiştirme
- Arkadaşlarının çocuk ile iletişime geçmiş olmasını sözel olarak pekiştirme
- Serbest zaman etkinliğinde oyun gruplarına öğretmen tarafından dahil edilme
- Çocuğun oyun içinde istenmeyen davranışlarını önlemek için öğretmenin oyunlara dahil olması
- Grup oyunlarında öğretmenin çocuğun yanında yer alması
- Çocuğun sınıf toplama etkinliğine katılımının pekiştirilmesi
- Çocuğun kahvaltı saati için el yıkayıp sıraya geçme davranışının pekiştirilmesi
- Öğretmenin yemekhanede çocuğun yanına oturması
- Çocuğun yemek yenirken arkadaşlarına zarar vermesinin önlenmesi
- Çocuğun sınıf kurallarını söylemesini sağlama
- Çocuğun sınıf kurallarına uyma davranışlarını sözel olarak pekiştirme
- Çocuğun ilgisini çeken etkinliklere günlük eğitim akışında yer verilmesi
- Günlük etkinliklerde çeşitli sorumluluklar (boya, yapıştırıcı dağıtma gibi) üstlenmesini sağlama
- Çocuğun iletişime geçmeye çalıştığı arkadaşlarının onu dinlemesi sağlama
- Çocuğun olumlu davranışlarını vurgulayan hikayeler anlatma
- Oyun etkinliklerinde çocuğa grup lideri görevi verilmesi
- Çocuğun, evde ailesi tarafından okunan bir hikayeyi arkadaşlarına anlatmasını sağlama
- Çocuğu haftanın çocuğu olarak seçme .
- Çocuğun olumlu davranışlarının çeşitli simgesel (yıldız, çıkartma, rozet... vb) ödüller kullanılarak pekiştirilmesi

- Grup oyunlarında çocuk ile sosyal konumu popüler olan çocukların eşleştirilmesi
- Çocuğa drama etkinliklerinde toplumsal kabulü yüksek roller verilmesi (örnek öğretmen)
- Çeşitli etkinliklerde arkadaşlarının çocuğa ihtiyaç duyduğunun vurgulanması
- Çocuğun ses tonunu uygun ölçülerde kullanmasını sağlama
- Çocuğun konuşma problemine yönelik tedbirler alma

3.5.4. Son testlerin uygulanması. ‘Sosyal Konumu Geliştirme Programı’ üç hafta süre ile uygulandıktan sonra son test verilerinin toplanması amacı ile ön testte kullanılan fotoğraflı sosyometri tekniği aynı süreçler tekrarlanarak çocukların sosyal konumlarına ilişkin veriler toplanmıştır. Programın ikinci uygulamasında da aynı süreçler tekrar edilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Çocukların sosyal konumlarını belirlemek amacıyla kullanılan sosyometri tekniğiyle her bir çocuğa ait ‘sevilme ve sevilme’ puanları elde edilmiştir. Elde edilen ham puanlar z ve T standart puanlarına dönüştürülerek kullanılmıştır. Her bir öğrenci için;

- Sosyal Tercih (ST)= en sevilen - en sevilmeyen
- Sosyal Etki (SE) = en sevilen + en sevilmeyen

Formülleri kullanılarak “Sosyal Etki” ve “Sosyal Tercih” puanları hesaplanmıştır (Önder, 2014). Her bir öğrenci için elde edilen z puanları, SE ve ST puanları kullanılarak aşağıda belirtilen formüle göre sosyal konumları belirlenmiştir.

- Popüler çocuklar için: Sosyal tercih >1 , en sevilen >0 ve en sevilmeyen <0 ,
- Reddedilen çocuklar için: Sosyal tercih <-1 , en sevilen <0 ve en sevilmeyen >0 ,
- Dışlanan çocuklar için: Sosyal etki <-1 , en sevilen <0 ve en sevilmeyen <0 ,
- Tartışmalı çocuklar için: Sosyal etki >1 , en sevilen >0 ve en sevilmeyen >0
- Ortalama çocuklar için: Kalan tüm grup üyeleri (Coie ve Dodge,1983; Ogelman, 2014).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümünde, araştırma sürecinde toplanan veriler araştırmanın alt problemlerine göre analiz edilerek elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Genel Sosyal Konum Dağılımları

Nasıldır?

Bu alt problemle ilgili olarak elde edilen veriler analiz edilerek Tablo 3. de verilmiştir

Tablo 5.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Genel Sosyal Konumları

Sosyal Konum	f	%
Ortalama	7	31
Popüler	6	27
Tartışmalı	3	14
Dışlanan	3	14
Reddedilen	3	14
TOPLAM	22	100

48-66 aylık 22 çocuğa uygulanan fotoğraflı sosyometri sonucunda; çocuklardan 7'sinin "ortalama" sosyal konuma sahip olduğu, 6'sının "popüler", 3'ünün "tartışmalı", 3'ünün "dışlanan", ve 3'ünün de "reddedilen" çocuk sosyal konumuna sahip olduğu Tablo 3'te görülmektedir. Farklı sosyal konumlara sahip çocukların genel özelliklerine ilişkin veriler düzenlenerek Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Konumlarına Göre Genel Özellikleri

	Kodu	Cinsiyet	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu	Kardeş Sayısı	En Sevilen T puanı	En Sevilmeyen T puanı
Ortalama	Ç-7	Erkek	Üniversite	Üniversite	0	46,34	55,11
	Ç-8	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	56,66	51,50
	Ç-10	Kız	Üniversite	Lise	1	46,35	51,50
	Ç-11	Kız	Üniversite	Üniversite	1	46,35	55,11
	Ç-19	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	51,5	55,11
	Ç-20	Kız	Üniversite	Üniversite	1	46,35	47,9
	Ç-21	Erkek	İlkokul	İlkokul	1	51,5	55,11
Popüler	Ç-1	Kız	Lise	Üniversite	0	56,66	40,68
	Ç-2	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	56,66	40,68
	Ç-3	Kız	Üniversite	Üniversite	1	61,82	47,9
	Ç-13	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	51,5	40,68
	Ç-14	Erkek	Lise	Lise	1	56,66	44,29
	Ç-17	Kız	Üniversite	Üniversite	1	51,5	40,68
Tartışmalı	Ç-4	Kız	Lise	Lise	1	72,13	51,5
	Ç-6	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	61,82	69,55
	Ç-9	Erkek	Üniversite	Üniversite	0	72,13	51,5
Dışlanan	Ç-12	Kız	Ortaokul	Ortaokul	0	41,19	40,68
	Ç-15	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	46,35	40,68
	Ç-16	Kız	Lise	Üniversite	1	36,03	44,29
Reddedilen	Ç-5	Erkek	Üniversite	Üniversite	1	41,19	58,72
	Ç-18	Erkek	Lise	Lise	0	36,03	80,37
	Ç-22	Erkek	Lise	Ortaokul	0	41,19	55,11

‘Ortalama’ ve ‘popüler’ sosyal konuma sahip olan çocukların çoğunun anne ve babasının üniversite mezunu olduğu ve bu sosyal konumlarda cinsiyetin dengeli dağıldığı ve birer kardeşe sahip oldukları Tablo 6’ da görülmektedir. ‘Dışlanan’ ve ‘reddedilen’ sosyal konuma sahip çocukların anne-babalarının eğitim durumunu genelde daha düşük olduğu tabloda görülmektedir. ‘Reddedilen’ çocukların tamamının erkek olduğu ve çoğunluğunun da tek çocuk olduğu görülmektedir.

4.2. SGP “Dışlanan” ve “Reddedilen” Çocukların Sosyal Konumlarını

Etkilemekte midir?

Bu alt problemle ilgili olarak program MAKÜ Anaokulu 5 yaş grubu sınıfında her iki uygulamada yapılmıştır (her biri 3 hafta sürmüştür). Her iki uygulama için de ön-test son test karşılaştırmaları yapılmıştır. Birinci uygulamaya ilişkin ön test- son test sevilmeme- sevilme puanlarına ilişkin istatistikler ve sosyal konum değişimleri Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7

SGP 1.Uygulamaya İlişkin Ön Test- Son Test Puanları ve Sosyal Konum Dağılımı

	1. Uygulama Ön test			1.Uygulama Son test		
	Sevilme	Sevilmeme	Sosyal Konum	Sevilme	Sevilmeme	Sosyal Konum
Çocuk Kodu	T puan	T puan	Sosyal Konum	T puan	T puan	Sosyal Konum
Ç-12	41,19	40,68	D	51,15	55,73	O
Ç-15	46,35	40,68	D	51,15	55,73	O
Ç-16	36,03	44,29	D	40,11	38,55	D
Ç-5	41,19	58,72	R	56,67	64,32	T
Ç-18	36,03	80,37	R	40,11	64,32	R
Ç-22	41,19	55,11	R	40,11	42,84	D

“P”-Popüler, “O”- Ortalama, “T”- Tartışmalı, ”D”- Dışlanan, “R”- Reddedilen

SGP 1. Uygulama sonrası etkisi incelendiğinde; ön test sonucu “dışlanan” olan Ç-12’nin 1. Uygulama sonrasında konumunun “ortalama” düzeye yükseldiği, Ç-15 ‘in “dışlanan” konumdan “ortalama” konuma yükseldiği, Ç-16’nın “dışlanan” konumunun değişmediği, Ç-5’in “reddedilen” konumunun “tartışmalı” konuma yükseldiği, Ç-18’in “reddedilen” konumunun değişmediği ve Ç-22’nin ise “reddedilen” konumdan “dışlanan” konuma yükseldiği Tablo 6’ de görülmektedir. Sosyal konular olumludan olumsuz doğru; popüler, ortalama, tartışmalı, dışlanan ve reddedilen şeklinde sıralanmaktadır. Olumsuz sosyal konuma sahip 6 çocuktan 4’ünün sosyal konularının iyileştiği Tablo 6’da görülmektedir. Sosyal konumu değişmeyen iki çocuktan Ç-16’nın sevilme puanını (36,03 iken 40,11’e) yükseldiği; sevilmeme puanını ise (49,29 dan 38,55’e) düştüğü; benzer şekilde Ç18’in sevilme puanının (36,03 iken 40,11’e) yükseldiği; sevilmeme puanının ise (80,37’den 64,32’ye) düştüğü Tablo 7’de görülmektedir. İkinci uygulamaya ilişkin ön test- son test sevilme- sevilmeme puanlarına ilişkin istatistikler ve sosyal konum değişimleri Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8

SGP 2. Uygulamaya İlişkin Ön Test- Son Test Puanları ve Sosyal Konum Dağılımı

Çocuk Kodu	2. Uygulama Ön test			2. Uygulama Son test		
	Sevilme T puan	Sevilmeme T puan	Sosyal Konum	Sevilme T puan	Sevilmeme T puan	Sosyal Konum
Ç-3	34,59	38,55	D	44,25	42,95	D
Ç-7	40,11	68,61	R	50,82	76,78	T
Ç-13	40,11	47,14	D	37,67	42,95	D
Ç-16	40,11	38,55	D	50,82	42,95	O
Ç-18	40,11	64,32	R	37,67	56,48	R
Ç-22	40,11	42,84	D	37,67	42,95	D

“P”- Popüler, “O”- Ortalama, “T”- Tartışmalı, ”D”- Dışlanan, “R”- Reddedilen

SGP 1. Ve 2. Uygulaması verileri incelendiğinde; 1. Uygulama son testi sonucu “dışlanan” olan Ç-3, Ç-13 ve Ç-22’nin 2. Uygulama sonrasında konumunun değişmediği, Ç-7 ‘nin “reddedilen” konumdan “tartışmalı” konuma yükseldiği, Ç-16’nın “dışlanan” konumdan “ortalama” konuma yükseldiği, Ç-18’in ise “reddedilen” konumunun değişmediği Tablo 11’ de görülmektedir. Sosyal konumu değişmeyen 3 çocuktan Ç-3’ün sevilme puanının (34,59’ dan 44,25’) yükseldiği; sevilmeme puanının ise (38,55’ ten 42,95’ e) yükseldiği; Ç-13’ün sevilme puanının (40,11’den 37,67’ye) düştüğü, sevilmeme puanının ise (47,14’ten 42,95’ e) düştüğü; Ç-18’in sevilme puanının(40,11’den 37,67’ye) düştüğü, sevilmeme puanının ise (64,32’den 56,48’e) düştüğü; Ç-22’nin sevilme puanının (40,11’ den 37,67’ ye) düştüğü, sevilmeme puanının ise (42,84’ ten 42,95’ e) yükseldiği Tablo 8’ de görülmektedir. Ayrıca her bir ölçümde sosyal konumu değişmeyen Ç18’e ilişkin sevilme frekansları Tablo 9’ da yer almaktadır.

Tablo 9

Ç18’in Sevilme ve Sevilmeme Puanlarına İlişkin Sonuçlar

Sevilme Frekansı	Ön test		Son test-1		Sontest-2	
	Sevilme Frekansı	Sevilmeme Frekansı	Sevilme Frekansı	Sevilmeme Frekansı	Sevilme Frekansı	Sevilmeme Frekansı
0	11	1	6	1	3	

Araştırma süresince yapılan 3 ölçümde de sosyal konumu “reddedilen” olan Ç18’in SKGP uygulaması öncesinde yapılan ön test sonucunda sevilme puanının 0, sevilmeme puanının 11; SKGP’ın 1. Uygulaması sonrasında yapılan son test-1 ölçümünde ise sevilme puanının 1, sevilmeme puanının 6; programın 2. uygulaması sonrasında yapılan son test-2 ölçümünde ise sevilme puanının 1, sevilmeme puanının 3 olduğu Tablo 9 da görülmektedir. Tablo 9 incelendiğinde SKGP’ nın uygulanması ile Ç18’in sevilme puanında artış, sevilmeme puanında ise azalma olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal konumlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda tespit edilen dışlanan ve reddedilen çocukların sosyal konumlarının iyileştirilmesi açısından bu çalışma önem kazanmaktadır. Akranları arasındaki ilişkiler çocukların gelişimlerini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Çocukların akranları ile yaşadıkları ilişkinin olumlu yönde olması onların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimine yardımcı olarak yaşamdaki başarılarını desteklerken; akran ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar, öğrenme deneyimlerini ve başarılarını olumsuz etkileyebilmektedir (Ogelman ve Çabuk, 2013).

Okul öncesi dönemde çocuğun akranları ile sağlıklı iletişim kuramaması sosyal kabulünü zorlaştırmaktadır. Alan yazın incelendiğinde içinde bulunduğu grupta dışlanan ve reddedilen konuma sahip çocukların ileriki yaşlarda konumlarında iyileşme söz konusu olmadığında, öfke, saldırganlık, içe kapanıklık gibi davranış problemleri gösterdikleri bilinmektedir. Hatta akranları tarafından reddedilen çocuklarda ileriki yaşlarda da devam eden saldırganlık, suça meyil, madde kullanımı gibi olumsuz davranışlara yönelme ve eğitim yaşantılarında başarısızlığa rastlanmaktadır (Metin, Şenol ve Yumuş, 2015). Bu bağlamda bu araştırmada okul öncesi dönemde akranları tarafından “dışlanan” veya “reddedilen” çocukların sosyal konumlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Birinci alt problem olan okul öncesi dönem çocuklarının akranları tarafından belirlenen sosyal konum özellikleri incelendiğinde çalışma grubunda 7 “ortalama”, 6 “popüler”, 3 “tartışmalı”, 3 “dışlanan” ve 3 “reddedilen” konumuna sahip çocuk olduğu bulunmuştur. Demografik özellikler açısından incelendiğinde de “dışlanan ve

reddedilen” sosyal konumuna sahip çocukların anne- babalarının eğitim durumunun genelde daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuç Çorbacı- Oruç (2008) tarafından yapılan ve okul öncesi eğitime devam eden çocukların cinsiyet ve anne baba öğrenim düzeyine göre sosyal yeterlilik alanlarını, sosyal konumlarını ve sosyal bilgi işlem süreçlerini incelendiği çalışmada elde edilen “çocukların sosyal konumlarının cinsiyete ve anne eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı” sonucu ile benzerlik göstermemektedir. Gülay (2008) tarafından yapılan çocukların sosyal konumlarını anne baba eğitim düzeyi, cinsiyet, anne tutumları gibi değişkenler açısından incelendiği çalışmada ise çocukların sosyal konumlarının anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaştığı; cinsiyete ve anne tutumlarına göre ise anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucu ile benzerlik göstermektedir. Birinci alt problemde yola çıkarak elde edilen sonucu destekleyen bir başka çalışma ise Ogelman (2012)’ nin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal konumlarını anne baba eğitim düzeyi, anne baba çalışma durumu, anne baba yaşı, kardeş sayısı ve cinsiyet gibi değişkenler açısından incelediği çalışmadır. Bu çalışmaya göre çocukların sosyal konumlarının anne baba eğitim düzeyine, anne çalışma durumuna, babanın yaşına, kardeş olup olmamasına ve kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermekte; ancak baba mesleğine, anne yaşına ve cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. Bu bulgudan yola çıkarak anne baba eğitim düzeyi arttıkça çocukların sosyal konumlarının daha iyi olduğu, kardeşi olmayan çocukların daha fazla sosyal kabul gördüğü gibi sonucuna ulaşmıştır. Buna göre anne baba eğitim düzeyi yüksek olan çocukların sosyal konumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bunun sebebi olarak ise eğitim düzeyi yüksek anne babaların çocuklarıyla daha nitelikli vakit geçirebilmesi, iletişimlerinin daha olumlu olması ve buna paralel olarak olumlu iletişimin çocukların akranlarıyla yakın ilişkiler geliştirmesine katkı sağlamış olması olabilir (Ogelman, 2012).

Birinci alt probleme ilişkin diğer bir sonuç ise “dışlanan” ve “reddedilen” çocukların büyük bir bölümünün erkek olması ve tek çocuk olmasıdır. Ancak birçok çalışmada cinsiyetin sosyal konumu belirlemede etkisinin olmadığı bulunmuştur (Çorbacı- Oruç, 2008; Ogelman, 2012; Walker, Berthelsen ve Irving, 2001). Yine ayrıca Ogelman (2012)’ nin çalışmasında tek çocuk olanların yani kardeşi olmayan çocukların sosyal konumlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

İkinci alt problem olan SGP' nin "dışlanan" ve "reddedilen" çocukların sosyal konumlarını etkileyip etkilemedikleri incelendiğinde ön test sonuçlarına göre elde edilen verilerde 3 çocuğun (Ç12, Ç15, Ç16) "dışlanan", 3 çocuğun ise (Ç5, Ç18, Ç22) "reddedilen" konumuna sahip olduğu bulunmuştur. SGP uygulandıktan sonra birinci son test sonuçlarında ise uygulamadan önce "dışlanan" konumundaki 2 çocuğun (Ç15, Ç12) "ortalama" çocuk statüsüne yükseldiği, 1 çocuğun ise (Ç16) "dışlanan" konumunun devam ettiği bulunmuştur. "Reddedilen" konumundaki 1 çocuğun (Ç5) tartışmalı statüye, 1 çocuğun (Ç22) ise "dışlanan" konumuna geçtiği ancak 1 çocuğun "reddedilen" konumunda değişme olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte uygulamadan sonra ortalama çocuk konumundaki 1 çocuğun (Ç7) ise sosyal konumunun "reddedilen çocuk" konumuna gerilediği görülmüştür. Bu durum SGP programında yer alan etkinliklerin dışlanan ve reddedilen çocuklar üzerinde yoğunlaşmasıyla diğer çocukların sosyal konumlarında gerilemeye neden olmuş olabileceği düşünülmektedir.

SGP' nin ikinci uygulamasından elde edilen verilerde ise bir önceki ölçümde "dışlanan" konumuna sahip olan 1 çocuğun (Ç16) "ortalama" statüye, "reddedilen" konumunda olan 1 çocuğun (Ç7) ise "tartışmalı" konuma yükseldiği, "dışlanan" konumuna sahip 3 çocuğun ve "reddedilen" konumunda olan 1 çocuğun (Ç18) konumunda değişme olmadığı görülmüştür. Bu araştırmada yapılan uygulama "dışlanan" ve "reddedilen" sosyal konumunda olan çocukların sosyal konumlarının hazırlanan programla geliştirilebileceğini göstermektedir. Öğretmenin sınıf içinde benzer müdahale etkinlikleri düzenleyerek çocukların sosyal konumlarını etkileyebilecekleri söylenebilir. Bu şekilde erken dönemde yapılabilecek küçük müdahalelerle çocukların ileride daha başarılı, olumlu sosyal etkileri olan yetişkin olmalarının önündeki engellerin de ortadan kaldırılabilmesi düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonucunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Bu çalışmada okul öncesi dönemde sınırlı sayıda çocukla çalışılmıştır. Araştırmanın yaygın etkilerini gözlemleyebilmek için daha büyük örnekleme çalışılmalıdır ve farklı eğitim kademeleri ya da yaşlara göre çocukların çalışma grubuna alınması önerilebilir.

2. Uzunlamasına araştırmalara yer vererek erken dönemde sosyal konumları geliştirilen çocukların daha sonraki yıllarda da takip edilmesi sağlanarak daha ayrıntılı araştırma yapılması önerilebilir.
3. Okul öncesi eğitim öğretmenlerine ve anne babalara erken dönemlerden itibaren sosyal konumun önemine ilişkin seminerler verilebilir. Bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.
4. Çocukların sosyal konumlarının iyileştirilmesinde alınabilecek tedbirlere ilişkin bilgi broşürleri hazırlanabilir.

KAYNAKLAR

- Akgün, S. ve Araz, A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir çatışma çözümü eğitim programı tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17.
- Akman, B., Topçu, Z., Baydemir, G., Şahin, S., Şirin, E. ve Arslan, A. Ç. (2011). 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihleri üzerindeki etkisi. *NWSA E-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (2), 1548-1560.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. İstanbul : YA-PA Yayınları.
- Asher, S. R., Singleton, L. C., Tinsley, B. R. & Hymel, S. (1979). A reliable sociometric measure for preschool children. *Developmental Psychology*, 15, (4), 443-444.
- Barth, J.M. & Archibald, A. (2003). The relation between emotion production behavior and preschool social behavior and preschool social behavior: In the eye of the beholder. *Social Development*, 12(1): 67-90.
- Baykan, S. ve Turla, A. (1994). *Okul öncesi eğitiminde ilke ve yöntemler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları
- Bee, H.(2000). *The developing child*. NY: Harper Colling College.
- Berndt, J. J. (1997). *Child development* (Second edition). USA: Brown & Benchmark Publishers.
- Beyazkürk, D., Anliak, Ş. ve Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 13-26.
- Beyazyürek, F. Ş. (2009). *Urie Bronfenbrenner'in insan gelişimde çevresel yaklaşımı*. Adana: Seyhan Rehberlik ve Araştırma Merkezi.
- Bradley, K. D. (2001). *Groupentry strategies as socially excluded children as a function of sex, ethnicity, and sociometric status* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). The University of Texas, USA.
- Braza, F., Braza, P., Carreras, M. R., Munoz, J. M., Sanchez-Martin, J. R., Azurmendi, A., Sorozobal, A., Garcia, D. & Cardas, J. (2007). Behavioral

profiles of different types of social status in preschool children: An observational approach. *Social Behavior and Personality*, 35 (2), 195-212.

Buhs, E. S., Ladd, G. W. & Herald, S. L. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate relation between peer group rejection and children's classroom engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, 95 (1), 1-13.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Chang, L., Lei, L., Kit-Lí, K., Liu, H., Guo, B., Wang, Y. & Fung, K. Y. (2005). Peer acceptance and self perceptions of verbal and behavioral aggression and social withdrawal. *International Journal of Behavioral Development*, 29 (1), 48-57.

Chen, X., Chang, L. , He, Y. & Liu, H. (2005). The peer group as a context: Moderating effects on relations between maternal parenting and social and school adjustment in chinese children. *Child Development*, 76 (2), 417-434.

Choi, D. H. & Kim, J. (2003). Practicing social skills training for young children with low peer acceptance: A cognitive-social learning model. *Early Childhood Education Journal*, 31 (1), 41-45.

Cillessen, A. H. N. & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, 75 (1), 147-163.

Cillessen, A.H.N. & Rose, A.J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *Current Directions in Psychological Science*, 14(2): 102-105.

Cohn, D. A. (1990). Child-Mother attachment of six year olds and social competence at school. *Child Development*, 61 (1), 152-163.

Coie, J. D. & Dodge, K. A. (1983). Continuities and changes in children's socialstatus: A five-year longitudinal study. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 261-282.

Coie, J. D. & Hubbard, J. A. (1994). Peer-rejection places children an immediate, long-term behavioral risk. *Child & Adolescent Behavior Letter*, 10 (8), 2p.

- Corsaro, W. (1997). *Friendship and peer culture in the early years*. New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Çabuk, F. U. (2013). *5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Çakıcı, Y. (2008). Fen ve teknoloji öğretiminde yapılandırmacı yaklaşım. Ö. Taşkın, (Editör) *Fen ve teknoloji öğretiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Çetin, F., Bilbay, A.A. ve Kaymak, D.A. (2002). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2009). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi* (6. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çorbacı-Oruç, A. (2008). *6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. A. & Petit, G. S. (1998). Multiple risk factors in the development of externalizing behavior problems: Group and individual differences. *Development and Psychopathology*, 10, 469-493.
- Demir, S. (2006). *Arkadaşlık becerilerini geliştirmeye dönük grup rehberliği programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyometrik statülerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.
- Denham, S. A. & Holt, R. W. (1993). Preschoolers' likability as cause or consequence of their social behavior. *Developmental Psychology*, 29, 271-275.
- Diesendruck, G. & Ben-Eliyahu, A. (2006). The relationships among social cognition, peer acceptance and social behavior in Israeli kindergarteners. *The International Society for the Study of Behavioral Development*, 30 (2), 137-147

- Dodge, K. A. (1986). Social competence in children. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 2, 1-80.
- Dodge, K. A., Lansford, J. E., Burks, V. S., Bates, J. E., Pettit, G. S., Fontaine, R. & Price, J. M. (2003). Peer rejection and social information-processing factors in the development of aggressive behavior problems in children. *Child Development*, 74 (2), 374-393.
- Doll, B., Murphy, P. & Song, S. Y. (2003). Their relationship between children's self-reported recess problems and peer acceptance and friendships. *Journal of School Psychology*, 41, 113-130.
- Dunn, J.C., Dunn, J.G.H., Bayduza, A. (2007). Perceived athletic competence, sociometric status, and loneliness elementary school children. *Journal of Sport Behavior*, 30(3): 249-263.
- Ergün, M. ve Özsüer, S. (2006). Vygotsky'nin yeniden değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 269-292.
- Erwin, P. (1993). *Friendship and peer relations in children*. John Wiley & Sons.
- Farmer, T. W. (2000). Misconceptions of peer rejection and problem behavior. *Remedial and Special Education*, 21 (4), 194-208.
- Gifford-Smith, M. E. & Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance, friendships and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41, 235-284.
- Gleason, T. R., Gower, A. L., Hohmann, L. M. & Gleason, T. C. (2005). Temperament and friendship in preschool-aged children. *International Journal of Behavioral Development*, 29(4), 336-344.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 104-121.

- Gülay, H. & Önder, A. (2009). Reliability and validity of the Turkish version of ladd and profilet child behavior scale victimization scale and picture sociometry scale to measure peer relations of 5-6 years-old turkish children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 648-659.
- Gülay, H. (2010). *Okul Öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Gülay, H. & Erten, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenliği üzerindeki yordayıcı etkisi. *E-International Journal of Educational Research*, 2(1), 81-92.
- Gülay, H., Seven, S. & Damar, M. (2010). The effects gross motor skills in pre-school children have on their peer relations and social status. *Research Journal of Biological Sciences*, 5(11), 722-726.
- Harris, J. (1995). Where is the child environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102, 458-489.
- Hartup, W. W. (1989). Behavioral manifestations of children's friendships. In T.J. Berndt, and G. W. Ladd (Eds.), *Peer relationships in child development*. (pp. 46-71). USA: A Wiley Interscience Publication.
- Hay, D. F. (2006). Yours and mine: Toddler's Talk about possessions with familiar peers. *British Journal of Developmental Psychology*, 24, 39-52.
- Hopp, J.A. (2004). *Recollections of adults who self-identify as having experienced peer rejection in childhood*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Siena Heights University, Michigan.
- Hortasçu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler: Anne, baba, kardeş ve arkadaş*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Howes, C. & Tonyan, H. (1999). Peer relations. In L. Balter & C. S. Tamis-Le Monda, (Eds.) *Child psychology: A handbook of contemporary issues*. USA: Psychological Press, pp. 318-335.
- Kapıcı, E.G. (2004) İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 1-13.

- Kapcı, G.E. ve Çorbacı, A. O. (2003). Okul öncesi çocuklarda sosyometrik yöntemlerin karşılaştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10(3).
- Kaysılı, B. K. (2013). Zihin kuramı: Otizm spektrum bozukluğu olan ve normal gelişen çocukların performanslarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(1), 83-103.
- Kennedy, J. (1992). Relationship of maternal beliefs and childrearing strategies to social competence in preschool children. *Child Study Journal*, 22, 39-60.
- Kochenderfer, B. J. & Ladd, G. W. (1997). Victimized children's responses to peers' aggression: Behaviors associated with reduced versus continued victimization. *Development and psychopathology*, 9(1), 59-73.
- Kosir, K. & Pecjak, S. (2005). Sociometry as a method for investigating peer relationships: What does it actually measure? *Educational Research*, 47 (1), 127-144.
- Ladd, G. W. (2006). Peer rejection, aggressive or withdrawn behavior and psychological maladjustment from ages 5 to 12: An examination of four predictive models. *Child Development*, 77(4), 822-846.
- Ladd, G. W. & Burgess, K. B. (2001). Do relational risks and protective factors moderate the linkages between childhood aggression and early psychological and school adjustment? *Child Development*, 72 (5), 1579-1601.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J., & Coleman, C. C. (1997). Classroom peer acceptance, friendship, and victimization: Distinct relational systems that contribute uniquely to children's schooladjustment? *Child Development*, 68 (6), 1181-1197.
- Ladd, G. W., LeSieur, K. D. & Profilet, S. (1993). Direct parental influences on young children's peer relations. In S. Duck (Ed.), *Learning about relationships*, Vol. 2 (pp. 152-183). London: Sage Publications.
- Ladd, G. W., & Pettit, C. H. (2002). Parenting and the development of children's peer relationships. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 5. Practical issues in parenting* (2nd ed., pp. 269-304). Mahwah, NJ: Erlbaum.

- Lease, A. M., Musgrove, K. T. & Axelrod, J. L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development*, 11(4), 508-533.
- Lier, P., Vitaro, F., Wanner, B., Vuijk, P. & Crijnen, A. (2005). Gender differences in developmental links among antisocial behaviour, friends' antisocial behaviour and peer rejection in childhood: Result from two cultures. *Child Development*, 4 (76), 841-855.
- Lindsey, E. W. (2002). Preschool children's friendships and peer acceptance: Links to social competence. *Child Study Journal*, 32 (3), 145-156.
- Lock, K. ve Schneider, W. (2007). Knowledge about mind: Links between theory of mind and later metamemory. *Child Development*, 78(1), 148-167.
- Margolin, S. (2001). Interventions for nonaggressive peer-rejected children and adolescent: A review of the literature. *Children & School*, 23, 3.
- MEB, (1993). XIV. Milli Eğitim Şurası bildirisi. WEB: <https://ttkb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-suralari/dosya/12> 10 Aralık 2016 tarihinde erişilmiştir.
- MEB,(2013). MEB Okul öncesi Eğitim Programı, WEB:<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=202> 12 Aralık 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Metin, N., Şenol, B. ve Yumuş, M. (2015). Okul öncesi eğitim sınıflarına kaynaştırılan otistik çocukların sosyometrik statülerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1.
- Mize, E. J. & Ladd G. W. (1990). A cognitive- social learning approach to social skill training with low-status preschool children. *Developmental Psychology*, 3 (26), 388-397.
- Ogelman, H. G. (2012). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal konumlarının aile değişkenlerine bağlı olarak incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2), 213-230.

- Ogelman H. G. ve abuk, F. U. (2013). 5 Yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18).
- Ogelman H. G. (2014). Sosyometrik teknikler. A. Önder (Editör). *Okul öncesi dönemde çocukları değerlendirme ve tanıma teknikleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss. 75:90.
- Ogelman, H. G. ve Sarıkaya, H. E. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun davranışlarının akran ilişkileri üzerindeki yordayıcı etkisi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 301-321.
- Oktay, A. (2005). Yaşamın sihirli yılları: Okulöncesi dönem. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Orçan, M. (2008). *Sosyal gelişim–Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- Önder A. (2005). *Okul çağı çocuğı ile iletişim, sorunların iletişimle çözümü*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Önder, A. (2014). *Okulöncesi dönemde çocukları değerlendirme ve tanıma teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öneren-Şendil, C. (2010). *An Investigation of Social Competence and Behavioral Problems of 5 - 6 Years Old Children through Peer Preference, Temperament and Gender*. Unpublished Master Thesis, Ankara: Middle East Technical University.
- Patterson-Mallin, M. J. (2003). *The impact of maternal expressiveness on child expressiveness and sociometric status*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). De Paul University, Chicago, Illinois, USA.
- Pittman, L. D. & Richmond, A. (2008). University belonging, friendship quality, and psychological adjustment during the transition to college. *The Journal of Experimental Education*, 76 (4), 343-362.
- Polenski, T. A. (2001). *Child characteristics and relations in the family as predictors of peer relationships* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University of Pittsburgh, USA.

- Putallaz, M. & Gottman, J. M. (1981). An interactional model of children's entry into peer groups. *Child Development*, 52, 986-994.
- Santrock, J. W. (2004). *Child development* (Tenth edition). New York: McGraw-Hill Publishing.
- Sandstrom, M. J., Cillessen, A. H. N. & Eisenhower, A. (2003). Children's appraisal of peer rejection experiences: impact on social and emotional adjustment. *Social Development*, 12, 530-550.
- Schmidt, M. E., Demulder, E. K. & Denham, S. A. (2002). Kindergarten social-emotional competence: Developmental predictors and psychosocial implications. *Early Child Development and Care*, 172, 451-462.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Shin, H. (1996). Korean- American mothers' self reported parenting patterns and children's social competence (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Iowa State University, USA.
- Silva, M. B. (1993). *Subgroups of peer-rejected children: Differences in self-perceptions, attributions and responses to rejection*. Unpublished Doctoral Dissertation, Texas: Texas Tech University, United States.
- Simpkins, S. D. & Parke, R. D. (2001). The relations between parental friendships and children's friendships: Self-report and observational analysis. *Child Development*, 72(2), 569-582.
- Slaughter, V., Dennis, M. J. & Pritchard, M. (2002). Theory of mind and peer acceptance in preschool children. *British Journal of Developmental Psychology*, 20, 545-564.
- Smith, P. K., Cowie, H. & Blades, M. (2005). *Understanding children's development* (Fourth edition). USA: Blackwell Publishing.
- TDK, (2015). Türk Dil Kurumu.
- Ummanel, A. (2007). *Okulöncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Walker, S. (2009). Sociometric stability and the behavioral correlates of peer acceptance in early childhood. *The Journal of Genetic Psychology*, 170(4), 339-358.
- Walker, S., Berthelsen, A. & Irving, K. (2001). Temperament and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*, 3 (31), 177-192.
- Wier, A. T. (2001). Alternating social rejected pre-kindergartener's social status and social behaviour: An intervention strategy. Unpublished Doctoral Thesis, Austin: The University of Texas.
- Wood, J. J., Emerson, N. A. & Cowan, P. A. (2004). Is early attachment security carried forward into relationships with preschool peers? *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 245-253.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazgan - İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2008). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yüce, G. (2015). *Okul öncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Zembat, R. (1992). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yönetim ve yönetici özellikleri*. Yayımlanmış doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Zettergren, P. (2005). Childhood peer status as predictor of midadolescence peer situation and social adjustment. *Psychology in the Schools*, 42(7), 745-757.

EKLER

EK-1**KATILIMCI KİŞİSEL BİLGİ FORMU****Katılımcı Kodu:****Cinsiyet:** Kız () Erkek ()**Yaş (Ay):**.....**Anne Eğitim Durumu:**

İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Baba Eğitim Durumu:

İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

Kardeş Sayısı:.....

EK-2

SGP Uygulama Çizelgesi

(07.03.2016-11.03.2016) I.Hafta Değerlendirmesi

Öğretmen Tarafından Yapılan Çalışmalar (Çocuk= dışlanan/reddedilen çocuk)	Haftada bir	Haftada iki	Haftada üç	Haftada dört	Her gün
1- Grubun çocuk ile iletişime geçmesi ini sağlama					X
2- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sağlama					X
3- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sözel olarak pekiştirme					X
4- Arkadaşlarının çocuk ile iletişime geçmiş olmasını sözel olarak pekiştirme					X
5- Serbest zaman etkinliğinde oyun gruplarına öğretmen tarafından dahil edilme				X	
6- Çocuğun oyun içinde istenmeyen davranışlarını önlemek için öğretmenin oyunlara dahil olması					X
7- Grup oyunlarında öğretmenin çocuğun yanında yer alması					X
8- Çocuğun sınıf toplama etkinliğine katılımının pekiştirilmesi				X	
9- Çocuğun kahvaltı saati için el yıkayıp sıraya geçme davranışının pekiştirilmesi					X
10- Öğretmenin yemekhanede çocuğun yanına oturması					X
11- Çocuğun yemek yenirken arkadaşlarına zarar vermesinin önlenmesi					X
12- Çocuğun sınıf kurallarını söylemesini sağlama					X
13- Çocuğun sınıf kurallarına uyma davranışlarını sözel olarak pekiştirme					x
14- Çocuğun ilgisini çeken etkinliklere günlük eğitim akışında yer verilmesi				X	
15- Günlük etkinliklerde çeşitli sorumluluklar(boya, yapıştırıcı dağıtma gibi) üstlenmesini sağlama				X	
16- Çocuğun iletişime geçmeye çalıştığı arkadaşlarının onu dinlemesi sağlama					X
17- Çocuğun olumlu davranışlarını vurgulayan hikayeler anlatma				X	
18- Oyun etkinliklerinde çocuğa grup lideri görevi verilmesi				X	
19- Çocuğun, evde ailesi tarafından okunan bir hikayeyi arkadaşlarına anlatmasını sağlama	X				
20- Çocuğu haftanın çocuğu olarak seçme .					
21- Çocuğun olumlu davranışlarının çeşitli simgesel (yıldız, çıkartma, rozet... vb) ödülleri kullanılarak pekiştirilmesi					X
22- Grup oyunlarında çocuk ile sosyal konumu popüler olan çocukların eşleştirilmesi					x
23- Çocuğa drama etkinliklerinde toplumsal kabulü yüksek roller verilmesi (örnek öğretmen			X		
24- Çeşitli etkinliklerde arkadaşlarının çocuğa ihtiyaç duyduğunun vurgulanması				X	

25- Çocuğun ses tonunu uygun ölçülerde kullanmasını sağlama					X
26- Çocuğun konuşma problemine yönelik tedbirler alma				x	

(14.03.2016-18.03.2016) II.Hafta Değerlendirmesi

Öğretmen Tarafından Yapılan Çalışmalar (Çocuk= dışlanan/reddedilen çocuk)	Haftada bir	Haftada iki	Haftada üç	Haftada dört	Her gün
1- Grubun çocuk ile iletişime geçmesi ini sağlama					x
2- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sağlama					x
3- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sözel olarak pekiştirme					x
4- Arkadaşlarının çocuk ile iletişime geçmiş olmasını sözel olarak pekiştirme					x
5- Serbest zaman etkinliğinde oyun gruplarına öğretmen tarafından dahil edilme					x
6- Çocuğun oyun içinde istenmeyen davranışlarını önlemek için öğretmenin oyunlara dahil olması				X	
7- Grup oyunlarında öğretmenin çocuğun yanında yer alması				X	
8- Çocuğun sınıf toplama etkinliğine katılımının pekiştirilmesi				x	
9- Çocuğun kahvaltı saati için el yıkayıp sıraya geçme davranışının pekiştirilmesi				x	
10- Öğretmenin yemekhanede çocuğun yanına oturması			x		
11- Çocuğun yemek yenirken arkadaşlarına zarar vermesinin önlenmesi					x
12- Çocuğun sınıf kurallarını söylemesini sağlama		x			
13- Çocuğun sınıf kurallarına uyma davranışlarını sözel olarak pekiştirme				X	
14- Çocuğun ilgisini çeken etkinliklere günlük eğitim akışında yer verilmesi			X		
15- Günlük etkinliklerde çeşitli sorumluluklar(boya, yapıştırıcı dağıtma gibi) üstlenmesini sağlama			x		
16- Çocuğun iletişime geçmeye çalıştığı arkadaşlarının onu dinlemesi sağlama				x	
17- Çocuğun olumlu davranışlarını vurgulayan hikayeler anlatma			X		
18- Oyun etkinliklerinde çocuğa grup lideri görevi verilmesi			X		
19- Çocuğun, evde ailesi tarafından okunan bir hikayeyi arkadaşlarına anlatmasını sağlama		X			
20- Çocuğu haftanın çocuğu olarak seçme .					
21- Çocuğun olumlu davranışlarının çeşitli simgesel (yıldız, çıkartma, rozet... vb) ödüller kullanılarak pekiştirilmesi			x		
22- Grup oyunlarında çocuk ile sosyal konumu popüler olan çocukların eşleştirilmesi				X	
23- Çocuğa drama etkinliklerinde toplumsal kabulü		X			

yüksek roller verilmesi (örnek öğretmen					
24- Çeşitli etkinliklerde arkadaşlarının çocuğa ihtiyaç duyduğunun vurgulanması			X		
25- Çocuğun ses tonunu uygun ölçülerde kullanmasını sağlama					X
26- Çocuğun konuşma problemine yönelik tedbirler alma	x				

(21.03.2016-25.03.2016) III.Hafta Değerlendirmesi

Öğretmen Tarafından Yapılan Çalışmalar (Çocuk= dışlanan/reddedilen çocuk)	Haftada bir	Haftada iki	Haftada üç	Haftada dört	Her gün
1- Grubun çocuk ile iletişime geçmesi ini sağlama			X		
2- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sağlama			X		
3- Çocuğun arkadaşları ile iletişime geçmesini sözel olarak pekiştirme					x
4- Arkadaşlarının çocuk ile iletişime geçmiş olmasını sözel olarak pekiştirme					x
5- Serbest zaman etkinliğinde oyun gruplarına öğretmen tarafından dahil edilme					
6- Çocuğun oyun içinde istenmeyen davranışlarını önlemek için öğretmenin oyunlara dahil olması			X		
7- Grup oyunlarında öğretmenin çocuğun yanında yer alması			X		
8- Çocuğun sınıf toplama etkinliğine katılımının pekiştirilmesi			x		
9- Çocuğun kahvaltı saati için el yıkayıp sıraya geçme davranışının pekiştirilmesi	X				
10- Öğretmenin yemekhanede çocuğun yanına oturması		X			
11- Çocuğun yemek yenirken arkadaşlarına zarar vermesinin önlenmesi					X
12- Çocuğun sınıf kurallarını söylemesini sağlama		X			
13- Çocuğun sınıf kurallarına uyma davranışlarını sözel olarak pekiştirme					X
14- Çocuğun ilgisini çeken etkinliklere günlük eğitim akışında yer verilmesi		X			
15- Günlük etkinliklerde çeşitli sorumluluklar(boya, yapıştırıcı dağıtma gibi) üstlenmesini sağlama		X			
16- Çocuğun iletişime geçmeye çalıştığı arkadaşlarının onu dinlemesi sağlama			X		
17- Çocuğun olumlu davranışlarını vurgulayan hikayeler anlatma		X			
18- Oyun etkinliklerinde çocuğa grup lideri görevi verilmesi		X			
19- Çocuğun, evde ailesi tarafından okunan bir hikayeyi arkadaşlarına anlatmasını sağlama	x				
20- Çocuğu haftanın çocuğu olarak seçme .					x
21- Çocuğun olumlu davranışlarının çeşitli simgesel (yıldız, çıkartma, rozet... vb) ödüller kullanılarak pekiştirilmesi	X				
22- Grup oyunlarında çocuk ile sosyal konumu			X		

popüler olan çocukların eşleştirilmesi					
23- Çocuğa drama etkinliklerinde toplumsal kabulü yüksek roller verilmesi (örnek öğretmen	X				
24- Çeşitli etkinliklerde arkadaşlarının çocuğa ihtiyaç duyduğunun vurgulanması		X			
25- Çocuğun ses tonunu uygun ölçülerde kullanmasını sağlama			X		
26- Çocuğun konuşma problemine yönelik tedbirler alma	x				

EK-4

Etkinlikler

1. Hafta yapılan uygulamalar

1. Gün ;

Etkinlik Adı: Yardımlaşmak Mutlu Eder

Etkinlik Çeşidi: Türkçe - Drama etkinlikleri (Bütünleştirilmiş bireysel etkinlik)

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Sosyal duygusal gelişim Kazanım 4. Bir olay ya da durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar. Göstergeleri: Başkalarının duygularını söyler. Başkalarının duygularının nedenlerini söyler. Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler. Kazanım 15. Kendine güvenir. Göstergeleri: Grup önünde kendini ifade eder. SGP Kazanım 1. “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer. Paylaşma davranışı sergiler. Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer. SGP Kazanım 3. “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri: Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Gün içerisinde öğretmen tarafından gözlemlenen olumlu davranış üzerine yine öğretmen tarafından yaşanan olay hikayeleştirilerek anlatılır. Hikâye sonunda çocuklarla sohbet edilerek yardımlaşmanın önemi vurgulanır. Sohbet sonrasında çocuklar teker teker seçilerek hikâyede geçen roller dağıtılır ve öğretmen rehberliğinde hikâyenin çocuklar tarafından canlandırılması sağlanır.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Yardımlaşma davranışının önemi vurgulanan etkinlikte çocuklar istekli görev aldılar. Etkinlik süresince olumlu davranışlar sözel olarak pekiştirildi.</p>
<p>MATERYALLER Maskeler</p>	<p>SÖZCÜKLER Yardımlaşma</p> <p>KAVRAMALAR Mutlu, üzgün</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Olumlu davranışlar üzerinde durularak pekiştirme yapılmalıdır.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

2. Gün:

Etkinlik Adı: Heykeltıraş Olalım

Etkinlik Çeşidi: Sanat (Bireysel etkinlik)

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ</p> <p>Bilişsel Gelişim: Kazanım 1: Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır. Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar. Dikkatini çeken nesne/durum/olayı ayrıntılarıyla açıklar.</p> <p>Motor Gelişim Kazanım 4: Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Malzemelere elleriyle şekil verir.</p> <p>SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir. Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer. Paylaşma davranışı sergiler.</p> <p>SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri: Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir. Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen rehberliğinde sanat merkezinde bulunan çalışma masalarına geçilir. O gün öğretmenin belirlediği bir öğrenci kil hamuru ve suları arkadaşlarına dağıtır. Öğretmen çocuklara şimdi birer heykeltıraş olduklarını ve hayal ettikleri şeyleri istedikleri gibi yapabileceklerini söyler. Çalışmasını bitirenler öğretmen rehberliğinde fırınlama işlemini yaparlar. Fırınlanan heykelcikler soğuduktan sonra çocukların hepsine dokunup incelemesine fırsat verilir. Kil hamurunun kurutulmadan önce ve kurutulduktan sonraki dokusu üzerine sohbet edilir.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Sosyal konumu “dışlanan” ve “reddedilen” olan çocuklara daha fazla görev ve sorumluluk verildi. Arkadaşları ile iletişime geçemeyen bu çocuklar bu etkinlik ile bire bir iletişime geçmiş oldu ve çok eğlendiler.</p>
<p>MATERYALLER Kil hamuru Su Fırın</p>	<p>SÖZCÜKLER Kil, heykeltıraş KAVRAMALAR Yumuşak, sert</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Çocukların özgün ürünler yapmasına fırsat verilmelidir.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p style="text-align: center;">UYARLAMA</p>		

3. Gün ;

Etkinlik Adı: Lider Ne Yapıyor?

Etkinlik Çeşidi: Oyun (Büyük grup etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Bilişsel Gelişim: Kazanım 10:Mekânda konumla ilgili yönergeleri uygular. Göstergeleri: Mekânda konum alır. Dil Gelişimi: Kazanım7:Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri: Sözel yönergeleri yerine getirir. Dinlediklerini/izlediklerini açıklar. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar. Motor gelişimi: Kazanım 1:Yer değiştirme hareketleri yapar. Göstergeleri: Yönergeler doğrultusunda yürür. Yönergeler doğrultusunda koşar. SGP Kazanım 1:“Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer. Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri: Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder. Gerektiğinde liderlik görevini üstlenebilir.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen rehberliğinde bir lider seçilir. Lider bütün arkadaşlarına bir tane eşarp (şal) verir. Halka olunur. Oyuncular sağa dönerler. Lider en öne geçer. Lider eşarp ile hangi hareketi yaparsa arkasındaki oyuncuda onun önündeki oyuncuya bakarak aynı hareketi yapmaya çalışır. (Lider hareketleri yaparken bir taraftan da sağa doğru yürür.) Oyun lider değişimi ile devam eder.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Çocukların grup halinde iletişimde olmalarını sağlayan bu etkinlik uygulamasında çocuklar keyifli zaman geçirdiler. Bu oyun etkinliği ile çocuklar bir gruba liderlik edebileceklerini ve gerektiğinde lideri izleyebileceklerini öğrendiler. Etkinlik süresince olumlu davranışlar pekiştirildi.</p>
<p>MATERYALLER Eşarp, şal ya da mendil.</p>	<p>SÖZCÜKLER Lider</p> <p>KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Bütün çocukların tek tek lider olmasına fırsat verilmelidir.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p style="text-align: center;">UYARLAMA</p>		

4. Gün ;

Etkinlik Adı: Bitkim Güneşi Arıyor
Etkinlik Çeşidi: Fen (Küçük Grup Etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Bilişsel Gelişim Kazanım 1: Nesne/ durum/ olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/ durum/ olaya odaklanır. Dikkatini çeken nesne/ durum/ olaya yönelik sorular sorar. Dikkatini çeken nesne/ durum/ olayı ayrıntılarıyla açıklar. Kazanım 2: Nesne/ durum/ olayla ilgili tahminde bulunur. Göstergeleri: Tahmini ile ilgili ipuçlarını açıklar. Gerçek durumu inceler. Tahmini ile gerçek durumu karşılaştırır. Dil Gelişimi Kazanım 7: Dinlediklerinin/ izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri: Dinlediklerini/ izlediklerini açıklar. Dinledikleri/ izledikleri hakkında yorum yapar. Kazanım 8: Dinlediklerini/ izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder. Göstergeleri: Dinledikleri/ izledikleri ile ilgili sorular sorar. Dinledikleri/ izledikleri ile ilgili sorulara cevap verir. SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Paylaşma davranışı sergiler. SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevlmeme oranı azalır. Göstergeleri; Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen çocuklara yeni bir çalışma yapacaklarını açıklar ve konu ile ilgili kısa bir sohbet eder. Evlerinden getirdikleri ayakkabı kutularını alarak çalışma masalarına geçmeleri konusunda rehberlik eder. Öğretmen tarafından seçilen çocuk arkadaşlarına gerekli malzemeleri dağıtır. Öğretmen rehberliğinde ayakkabı kutularına küçük kartonlarla setler yapıştırılır ve kutunun başına bir daire şeklinde delik açılır. Plastik bardaklara ekilen tohumlar kutuya yerleştirilir. Yeşillenmesi ve bitkinin büyümesi için her gün gözlemlenir.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Bu etkinlik “reddedilen” ve “dışlanan” sosyal konumuna sahip çocukların ilgi alanları doğrultusunda hazırlanmıştır. İlgi alanı doğrultusunda etkinliğe yoğunlaşan çocuklar arkadaşına zarar verme davranışını göstermemişlerdir.</p>
<p>MATERYALLER Pamuk, fasulye, mercimek, nohut tabak, ayakkabı kutusu.</p>	<p>SÖZCÜKLER Tohum, fidan, güneş, bitki</p> <p>KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Tohumun fidana dönüşürken geçirdiği sürede çocuğun sorumluluk almasına rehberlik edilmelidir.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

5. Gün

Etkinlik Adı: Eğlenceli köpük

Etkinlik Çeşidi: Sanat ve Okuma Yazmaya hazırlık (küçük grup etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ <u>Bilisel Gelişim:</u> Kazanım 1. Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır. Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar. <u>Motor Gelişim:</u> Kazanım 4. Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Malzemelere elleriyle şekil verir. Değişik malzemeler kullanarak resim yapar. Kazanım 12. Geometrik şekilleri tanıır. Göstergeleri: geometrik şekilleri tanıır/gösterir. <u>SGP Kazanım 1:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer. Oyun gruplarına kendiliğinden dahil olur. Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. <u>SGP Kazanım 2:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen çocukları çalışma masalarına yönlendirir. Çocuklardan bir tanesini yardımcı olarak görevlendirir ve ondan masalara tıraş köpüklerini sıkmasını ister. Masadaki tıraş köpüklerini kullanarak parmakları ile bu güne kadar öğrendikleri şekil ve sayıları çizmeleri konusunda çocuklara rehberlik edilir.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Çocuklar şekilleri ve sayıları köpük üzerine yazmaktan keyif aldılar. Etkinliğe katılan çocuklar sevimleme nedeni olan davranışı göstermemişlerdir.</p>
<p>MATERYALLER Tıraş köpüğü</p>	<p>SÖZCÜKLER KAVRAMALAR Üçgen, daire, kare, dikdörtgen 1-20 arası sayılar</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Yönergeler tamamlandıktan sonra çocukların bireysel çalışmalara yapmasına fırsat verilmelidir.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

2. Hafta yapılan uygulamalar
6. Gün ;

Etkinlik Adı: Uyku Hikayem
Etkinlik Çeşidi: Türkçe (Büyük grup etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ	ÖĞRENME SÜRECİ	DEĞERLENDİRME
<p><u>Bilisel Gelişim:</u> Kazanım 3. Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri:Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler. Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır.</p> <p><u>Sosyal ve duygusal gelişim</u> Kazanım 3. Kendini yaratıcı yollarla ifade eder. Göstergeleri: Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder. Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.</p> <p><u>Dil gelişim</u> Kazanım 7. Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri: Sözel yönergeleri yerine getirir. Dinlediklerini/izlediklerini açıklar. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar.</p> <p><u>SGP Kazanım 3:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevlmeme oranı azalır. Göstergeleri; Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir. Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer. Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.</p>	<p>Öğretmen tarafından çocuklar evde öğrendikleri bir hikayeyi sınıfta anlatmaları için hazırlık yapımları konusunda ödevlendirilir. Uygulama gününde öğretmen tarafından sınıfın sesiz olması sağlanır. Öğretmenin belirlediği bir öğrenci evde uykudan önce ailesinin ona anlattığı bir hikayeyi arkadaşlarına anlatır. Anlatılan hikaye sonrası içerik hakkında sohbet edilir.</p>	<p>Sorumluluk alma ve yerine getirmeyi hedefleyen etkinlikte çocuklar evde öğrenip geldikleri hikayeyi arkadaşlarına anlattılar.</p>
<p>MATERYALLER Hikaye</p>	<p>SÖZCÜKLER</p> <p>KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI Ailelere bir sonraki gün için çocuklara verilen sorumluluk konusunda bilgi verilir. Ailelerden hazırlık konusunda çocuklara yardımcı olmaları istenir.</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
UYARLAMA		

7. Gün ;

Etkinlik Adı: Gölge Uzunluğu
Etkinlik Çeşidi: Fen (Küçük Grup Etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ	ÖĞRENME SÜRECİ	DEĞERLENDİRME
<p><u>Sosyal ve Duygusal Gelişim</u> Kazanım 1. Kendisine ait özellikleri tanıtır. Göstergeleri: Fiziksel özelliklerini söyler. Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. <u>Motor Gelişim</u> Kazanım 4. Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Malzemeleri keser. Malzemeleri yapıştırır. <u>Bilişsel gelişim</u> Kazanım 6: Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre eşleştirir. Göstergeleri: Nesne/varlıkları gölgeleri ya da resimleriyle eşleştirir. Kazanım 11. Nesnelere ölçer. Göstergeleri: Ölçme sonucunu tahmin eder. Standart olmayan birimlerle ölçer. Ölçme sonucunu söyler. Ölçme sonuçlarını tahmin ettiği sonuçlarla karşılaştırır. Standart ölçme araçlarını söyler. <u>SGP Kazanım 2:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler. Arkadaşları onunla iletişime geçer. <u>SGP Kazanım 3:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri: Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir. Gerekğinde liderlik görevini üstlenebilir.</p>	<p>Sınıfın duvarına fon kartonu yapıştırılır. Fon kartonun karşısına fener ya da spot gibi bir ışık kaynağı konulur. Çocukların fon kartonun önüne geçerek vücut hareketleriyle gölge yapmaları ve incelemeleri sağlanır. Çocuklar ikişerli grup yapılır. Biri gölge oluştururken diğeri duvara yansıyan gölgeyi boya kalemi ile çizer. Sonra yer değiştirirler. Böylece herkesin gölge resmi oluşturulur. Daha sonra çizilen gölgeler karşılaştırılır. Benzerlikler ve farklılıklar tartışılır. Her çocuğa cetveller dağıtılarak kendi gölgesini ölçmesi için rehberlik edilir.</p>	<p>Bu etkinlikte iletişim problemi yaşayan yani anlayamayan çocuklardan ikişerli gruplar oluşturuldu.</p>
<p>MATERYALLER Cetvel, fon kartonu, fener</p>	<p>SÖZCÜKLER Gölge oluşumu, ışık kaynağı, ölçüm KAVRAMALAR Boyut: uzun-kısa</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

8. Gün ;

Etkinlik Adı: Turuncu Tokalaşma

Etkinlik Çeşidi: Fen ve oyun (Büyük Grup Etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ	ÖĞRENME SÜRECİ	DEĞERLENDİRME
<p><u>Bilişsel gelişim</u> Kazanım 1. Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır. Kazanım 5. Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri: Nesne/varlığın rengini söyler. <u>Dil gelişimi</u> Kazanım 7. Dinlediklerinin/izlediklerinin anlamını kavrar. Göstergeleri: Sözel yönergeleri yerine getirir. Dinlediklerini/izlediklerini açıklar. Dinledikleri/izledikleri hakkında yorum yapar. <u>SGP Kazanım 1:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer. Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. Eşli oyunlarda arkadaşları ile uyum içinde oyunu bitirir. <u>SGP Kazanım 2:</u> “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Arkadaşları onunla iletişime geçer. Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.</p>	<p>Çocuklar iki gruba ayrılırlar bir grup elini sarı renge diğer grup ise kırmızı renge boyar. Müzik eşliğinde sınıfın içerisinde rastgele dolaşmaya başlarlar. Müzik durduğunda sarı renkli eller ile kırmızı renkli eller tokalaşarak birbirlerine merhaba derler. Tokalaşma bitiminde herkes ellerini açarak birbirine gösterir ve ortaya çıkan renk incelenir.</p>	<p>Birbirlerine dokunarak yeni renkler oluşturma deneyimi yaşayan çocuklar eğlenceli vakit geçirirken turuncu rengin hangi renklerin birleşmesi ile oluştuğunu öğrendiler.</p>
<p>MATERYALLER Sarı ve kırmızı sulu boya, müzik</p>	<p>SÖZCÜKLER KAVRAMALAR Renk(Turuncu)</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Birbiri ile iletişime geçmeyen çocuklar bir araya getirilmeye çalışılmalıdır.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

9. Gün:

Etkinlik Adı: Arkadaşımın Gözleri Ve Elleri Oldum

Etkinlik Çeşidi: Fen etkinliği (Küçük grup etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ	ÖĞRENME SÜRECİ	DEĞERLENDİRME
<p>Sosyal Ve Duygusal Gelişim: Kazanım 15. Kendine güvenir. Göstergeleri: Kendine ait beğendiği ve beğenmediği özelliklerini söyler. Grup önünde kendini ifade eder. Gerekli durumlarda farklı görüşlerini söyler. Gerekli liderliği üstlenir. Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir. Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler. Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır. Bilisel Gelişim Kazanım 19. Problem durumlarına çözüm üretir. Göstergeleri: Problemi söyler. Probleme çeşitli çözüm yolları önerir SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir. Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer. SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Arkadaşları onunla iletişime geçer. Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler.</p>	<p>Çocuklar ikişerli gruba ayrılırlar. Her grubun önünde içi su ve tahta mantarla dolu bir kova vardır. Çocuklardan birinin gözleri bağlanır. Diğerinin ise arkadaşının elinden tutarak mantarları maşa ile alması konusunda ona rehberlik etmesi istenir. Mantar toplama işlemi bitiminde yer değiştirilerek aynı işlem yeniden uygulanır.</p>	<p>Çocukların birbirlerini tanımalarını ve anlamalarını sağlayan bu etkinlik ile çocuklar hem kendine hem de başkasına güvenebilmeyi öğrendiler.</p>
<p>MATERYALLER Kova, tahta mantar, su, eşarp</p>	<p>SÖZCÜKLER Güven</p> <p>KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

10. Gün;**Etkinlik Adı:** Bizim Tablomuz**Etkinlik Çeşidi:** Sanat (küçük grup etkinliği)**Yaş Grubu:**48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ	ÖĞRENME SÜRECİ	DEĞERLENDİRME
<p><u>Bilişsel Gelişim:</u> Kazanım 5.Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri: Nesne/varlığın adını, rengini, şeklini, büyüklüğünü, uzunluğunu, dokusunu, sesini, kokusunu, yapıldığı malzemeyi, tadını, miktarını ve kullanım amaçlarını söyler. Kazanım 7. Nesne ya da varlıkları özelliklerine göre gruplar. Göstergeleri: Nesne/varlıkları renge, şekline, büyüklüğüne, uzunluğuna, dokusuna, sesine, yapıldığı malzemeye, tadına, kokusuna, miktarına ve kullanım amaçlarına göre gruplar. SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Paylaşma davranışı sergiler. Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer. SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler. Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler. Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri; Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir. Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.</p>	<p>Öğretmen rehberliğinde çocuklar bahçeye çıkarılarak etkinlik için dal ve taş toplamaları sağlanır. Sınıfa gelindiğinde öğretmen çocukları çalışma masalarına yönlendirir ve her iki kişiye bir mukavva, yapıştırıcı, sulu boya verir. Bahçeden topladıkları taş ve dallarla birlikte düşünüp karar vererek bir tablo oluşturmalarını ister. Yapılan çalışmalar panoda sergilenir.</p>	<p>Çocukların özgün bir ürün ortaya koyarak kendini resimle ifade etme becerisine bu etkinlik ile katkı sağlanmıştır. Çocuklar eğlenerek tablolarını oluşturdu.</p>
<p>MATERYALLER Taş, dal, mukavva, yapıştırıcı ve sulu boya</p>	<p>SÖZCÜKLER Tablo</p> <p>KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR Oluşturulan tablo için gruptaki her çocuğun fikrinin öneminin dile getirilmesi gerekmektedir.</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
UYARLAMA		

3. Hafta yapılan uygulamalar

11. Gün ;

Etkinlik Adı: Tenis Raketim

Etkinlik Çeşidi: Sanat Ve Oyun (küçük grup etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ	ÖĞRENME SÜRECİ	DEĞERLENDİRME
<p><u>Motor Gelişim</u> Kazanım 4. Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Malzemeleri keser, yapıştırır, değişik şekillerde katlar. Nesnelere kopartır/yırtar, sıkar, çeker/gerer, açar/kapar.</p> <p><u>Sosyal Duygusal Gelişim</u> Kazanım 10. Sorumluluklarını yerine getirir. Göstergeleri: Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir. Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir. Sorumlulukları yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler. SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir. Paylaşma davranışı sergiler. Arkadaşları ile yaşadığı sorunlarda problemi konuşarak çözer. SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Arkadaşları onunla iletişime geçer. Onu oyun gruplarına dahil ederler. Eşli oyunlarda kendiliğinden onunla eşleşirler. Etkinliklerde onun yanında ya da yakınında otururlar. Eşli oyunlarda onunla uyum içinde oyunu bitirirler. Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar.</p>	<p>Öğretmen rehberliğinde çocuklar çalışma masasına geçerler ve öğretmenin seçtiği bir kişi arkadaşlarına gerekli malzemeleri dağıtır. Çocukların kendi tenis raketlerini yapmaları konusunda rehberlik edilir. Çocuklar iki kişilik gruplara ayrılarak bir tane balon alıp şişirirler. Herkes oyun arkadaşı ile tenis oynar.</p>	<p>Uygulanan program doğrultusunda hazırlanan bu etkinlik çocukların bire bir iletişimine dayandığı için arkadaşlık ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamıştır.</p>
<p>MATERYALLER Kağıt tabak, tahta çubuk, yapıştırıcı ve balon</p>	<p>SÖZCÜKLER Tenis, raket</p> <p>KAVRAMLAR Aşağı yukarı</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
UYARLAMA		

12. Gün ;

Etkinlik Adı: Hayvan Taklitleri

Etkinlik Çeşidi: Oyun ve Drama (Büyük grup etkinliği)

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Bilisel Gelişim Kazanım 1. Nesne/durum/olaya dikkatini verir. Göstergeleri: Dikkat edilmesi gereken nesne/durum/olaya odaklanır. Dikkatini çeken nesne/durum/olaya yönelik sorular sorar. Kazanım 3. Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri: Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler. Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır. Motor Gelişim Kazanım 1. Yer değiştirme hareketleri yapar. Göstergeleri: Yönergeler doğrultusunda yürür. Yönergeler doğrultusunda koşar. SGP Kazanım 1: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocuklar arkadaşları tarafından kabul edilmelerini sağlayacak davranışlarda bulunur. Göstergeleri: Arkadaşları ile kendiliğinden iletişime geçer. Oyun gruplarına kendiliğinden dahil olur. Dahil olduğu grup arkadaşlarına zarar vermeden oyunu sürür. Eşli oyunlarda arkadaşı ile uyum içinde oyunu bitirir. SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Arkadaşları onunla iletişime geçer. Onu oyun gruplarına dahil ederler. SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından seilmeme oranı azalır. Göstergeleri; Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder. Gerektiğinde liderlik görevini üstlenebilir. Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen halka olma şarkısı ile bütün çocukları etrafına toplar ve el ele tutuşarak halka olurlar. Öğretmen halkadan çıkarak bir hayvan ismi söyler ve el çırpar. Bütün çocuklar o hayvanın taklidini yapar ve öğretmenin taklit edilen hayvanın uyduğunu söylemesi ile bütün çocuklar yere yatar ve uyuyormuş gibi davranırlar. Öğretmenin başka bir hayvan ismi söylemesi ile oyun devam eder.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Büyük grup etkinliği ile çocuklar hep birlikte eğlenceli vakit geçirmişlerdir.</p>
<p>MATERYALLER</p>	<p>SÖZCÜKLER KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p style="text-align: center;">UYARLAMA</p>		

13. Gün;

Etkinlik Adı: Benim Dünyam**Etkinlik Çeşidi: Türkçe ve sanat (Büyük grup etkinliği)**

Yaş Grubu:48-66 ay

KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Bilişsel Gelişim: Kazanım 3. Algıladıklarını hatırlar. Göstergeleri: Nesne/durum/olayı bir süre sonra yeniden söyler. Hatırladıklarını yeni durumlarda kullanır. Kazanım 4. Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Malzemeleri keser, yapıştırır, değişik şekillerde katlar. Değişik malzemeler kullanarak resim yapar. SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Onunla oyuncak ya da malzemelerini paylaşırlar SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri; Sınıf içi uyulması gereken kuralları bilir ve uyar. Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir. Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer. Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder.	ÖĞRENME SÜRECİ Her çocuğun bir sandalyeye daire şekilde oturması sağlanır. Öğretmen onları rahat görebileceği ve her çocuğa eşit mesafede olabileceği bir yere oturur. “Şimdi sizinle bir yolculuğa çıkacağız? Sizce nereye gidebiliriz? Diye sorar. Çocuklardan çeşitli yanıtlar alınır. Beni dikkatle dinlemenizi istiyorum diyerek onları yönlendirir. Bütün çocukları içine alan doğaçlama bir hikaye anlatır. Hikaye sonrasında hangi çocuğun hangi rolde olduğu konusunda sohbet edilir ve herkesin kendi rolünü resmetmesi istenir.	DEĞERLENDİRME Konuşma ve grup içinde kendini ifade etme becerisini destekleyen bu etkinlik çocuklara katkı sağlamıştır.
MATERYALLER Hikaye, boya kalem ve A4 kağıdı	SÖZCÜKLER KAVRAMALAR	AİLE KATILIMI
DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR	ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER	KULLANILAN KAYNAKLAR
UYARLAMA		

14. Gün;

Etkinlik Adı: Buzda Kaybolan Oyuncak

Etkinlik Çeşidi: Fen Etkinliği

Yaş Grubu:48-66 ay

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Bilişsel Gelişim: Kazanım 2. Nesne/durum/olayla ilgili tahminde bulunur. Göstergeleri: Nesne/durum/olayın ipuçlarını söyler. İpuçlarını birleştirerek tahminini söyler. Gerçek durumu inceler. Tahmini ile gerçek durumu karşılaştırır. Kazanım 5.Nesne ya da varlıkları gözlemler. Göstergeleri: Nesne/varlığın adını, rengini, şeklini, büyüklüğünü, dokusunu, kokusunu, yapıldığı malzemeyi ve kullanım amaçlarını söyler. Motor Gelişim: Kazanım 4. Küçük kas kullanımı gerektiren hareketleri yapar. Göstergeleri: Nesnelere kaptan kaba boşaltır. SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından seilmeme oranı azalır. Göstergeleri; Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen çocuklara birlikte bir deney yapacaklarını söyler ve kısaca bilgi verir. Herkesten bir bardak su alıp çalışma masasına geçmesini ister. Çocuklara evden getirdikleri oyuncak su dolu bardağın içine koymalarını söyler ve bütün bardakları dondurucuya koyar. Birkaç saat sonra bardakları çıkararak çocuklara verir suyun nasıl buza dönüştüğü konusunda sohbet edilir. Şimdi sıra buzdan oyuncaklarımızı kurtarma zamanı der ve sınıftaki malzemeleri kullanarak çocukları buzları kırmaya çalışır.</p>	<p>DEĞERLENDİRME Bu etkinlikte çocukların bir gün önceden hazırladıkları oyuncak sakladıkları buzları kırmaları gerekmektedir. Birbirleri ile sohbet ederek çeşitli yöntemler denediler ve deneyimlerini birbirleri ile paylaştılar.</p>
<p>MATERYALLER Plastik bardak, su ve bir tane küçük oyuncak</p>	<p>SÖZCÜKLER KAVRAMALAR Kati- sıvı</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

15. Gün;**Etkinlik Adı: Tombul Turp****Etkinlik Çeşidi: Müzik ve Drama (Büyük grup etkinliği)****Yaş Grubu:48-66 ay**

<p>KAZANIM VE GÖSTERGELERİ Dil Gelişimi: Kazanım 1. Sesleri ayırt eder. Göstergeleri: Sesin geldiği yönü söyler. Sesin kaynağının ne olduğunu söyler. Sesin özelliğini söyler. Sesler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler. Verilen sese benzer sesler çıkarır. Kazanım 8. Dinlediklerini/izlediklerini çeşitli yollarla ifade eder. Göstergeleri: Dinlediklerini/izlediklerini resim, müzik, drama, şiir, öykü gibi çeşitli yollarla sergiler. Motor Gelişim Kazanım 5. Müzik ve ritim eşliğinde hareket eder. Göstergeleri: Bedenini, nesnelere ve vurmaları çalgıları kullanarak ritim çalışması yapar. Basit dans adımlarını yapar. Müzik ve ritim eşliğinde dans eder. Müzik ve ritim eşliğinde çeşitli hareketleri ardı ardına yapar. SGP Kazanım 2: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranları artar Göstergeleri: Arkadaşları onunla iletişime geçer. SGP Kazanım 3: “Dışlanan” veya “reddedilen” çocukların arkadaşları tarafından sevilme oranı azalır. Göstergeleri; Sınıf içerisinde hep birlikte yapmaları gereken işlerde sorumluluk alır ve aldığı sorumluluğu yerine getirir. Sınıf içi uyulması gereken kuralları bilir ve uyar. Öğretmen tarafından verilen sorumluluğu yerine getirir. Anlatılan hikaye içindeki uygun role girer. Kendine güvenir ve grup önünde kendini ifade eder. Gerektiğinde liderlik görevini üstlenebilir.</p>	<p>ÖĞRENME SÜRECİ Öğretmen tarafından tombul turp şarkısında geçen karakterlerin maskelerini çocuklara dağıtılır yedi kişilik bir oyundur. Tombul turp şarkısı açıklarak rol alan çocuklardan rollerine uygun hareket etmeleri istenir. Şarkı bitiminde yeni gurup seçilerek oyun devam eder.</p>	<p>DEĞERLENDİRME “Reddedilen” ve “dışlanan” çocuklar bu etkinlikte yedişer kişilik grupların içine dağıtıldı. Birlikte hareket edebilmeyi ve grup dinamiğine uyum sağlayabilmeyi bu etkinlikle öğrendiler.</p>
<p>MATERYALLER Tombul turp şarkısı ve çeşitli maskeler</p>	<p>SÖZCÜKLER KAVRAMALAR</p>	<p>AİLE KATILIMI</p>
<p>DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR</p>	<p>ÖNERİLEN DİĞER ETKİNLİKLER</p>	<p>KULLANILAN KAYNAKLAR</p>
<p>UYARLAMA</p>		

EK-5

Onay Belgesi

T.C.
BURDUR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 39958266-600-E.3440874
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı
Tez Çalışması

25.03.2016

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okulöncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nurcan KUNT EROL'un "48-66 Aylık Çocukların Sosyal Konumlarının Belirlenmesinde Öğretmenin Rolü" konulu tez araştırmasıyla ilgili çalışmayı Müdürlüğümüze bağlı Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Anaokulunda 48-66 aylık çocuklara uygulamak istediğine dair Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığının 22.03.2016 tarih ve 4259 sayılı yazısı ve ekinde uygulayacakları çalışma ile ilgili dokümanlar ilişikte sunulmuştur.

Yukarıdaki anket çalışmasının, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 sayılı Genelgesi doğrultusunda, eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde uygulamasını olurlarınıza arz ederim.

Özer UNAT
Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
25.03.2016

Mahmut BAYRAM
İl Millî Eğitim Müdürü

EKİ:
1.- Yazı (1 sayfa ve ekleri)

Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Bahçelievler Mb.Şeker Cad.
15100 BURDUR

Ayrıntılı bilgi: Ö:UNAT Şb.Md.
Telefon : (0248) 233 11 19-125
Faks : (0248) 233 13 43

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2339-9259-3263-8ce3-8e28 kodu ile

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Nurcan KUNT EROL

Doğum Yeri ve Tarihi: Sütçüler/01.03.1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Selçuk Üni. Eğitim Fak. Okul Öncesi Öğr. A.B.D

Yüksek Lisans Öğrenimi : MAKÜ Eğitim Bilimleri Enst. Okul Öncesi Eğitim Prog.

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler :

Ünüvar, P., Erol, N.K. ve Erol, O. Okul öncesi Dönem Çocukların Korku Kaynakları ve Korku Nedenleri. 3. Uluslar arası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi, 31 Mayıs – 03 Haziran 2016.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Anaokulu (Öğretmen)

İletişim

E-Posta Adresi : nurcankunterol@gmail.com

Tarih : 24/03/2017